

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ζ' • ΤΕΥΧΟΣ 65 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1984 • ΣΕΒΑΤ 5744

דרשו ה' ועזו בקשו פניו תמיד

«Ζητείται τόν Κύριον καί τήν δύναμιν αὐτοῦ. Ἐκζητεῖται τό πρόσωπον αὐτοῦ διά παντός»

(ΧΡΟΝ. Α' 16.11)

Ἑβραῖοι καὶ Χιλιασμός

«ΟΥ ΜΕ ΠΕΙΣΕΙΣ, ΚΑΝ ΜΕ ΠΕΙΣΕΙΣ...»

ΟΙ ΠΑΛΙΟΙ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΟΙ ἀναγνώστες αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ ἔχουν διαπιστώσει πόσες πολλές φορές ἔχουν δημοσιευθεῖ στίς στήλες του ἀπαντήσεις πού ἔχει στείλει τό Κεντρικό Ἰσραηλιτικό Συμβούλιο Ἑλλάδος (Κ.Ι.Σ.) σέ κάποια περιοδικά γιά δημοσιεύματά τους σχετικά μέ τό θέμα τῶν δήθεν σχέσεων μεταξύ Ἑβραίων καί Χιλιασμοῦ καί τίς ὁποῖες τά περιοδικά αὐτά ἀπαξίωσαν νά δημοσιεύσουν.

ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΕΠΙΣΗΣ οἱ ἀναγνώστες μας ὅτι τό 1976 τό Κ.Ι.Σ. ἀπέστειλε μελέτη σ' ὅλους τούς Μητροπολίτες τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, στήν Πανελλήνιο Ἑνωση Θεολόγων καθώς καί σέ διάφορες προσωπικότητες κι ἔντυπα, μέ τήν ὁποία ἀποδεικνύετο — βάσει ἐπιστημονικῶν κι ἐπισήμων στοιχείων — ὅτι οἱ Ἑβραῖοι δέν ἔχουν καμμιά ἀπολύτως σχέση μέ τήν καθαρά Χριστιανική αἵρεση τῶν «Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά».

ΚΑΤΕΧΟΥΝ ΑΚΟΜΗ οἱ ἀναγνώστες μας ἐπίσημα κείμενα τῶν Χιλιαστῶν, οἱ ὁποῖοι δέν παύουν νά διακηρύσσουν, σ' ὅλους τούς τόνους καί σέ κάθε εὐκαιρία ὅτι, «δέν ἔχουν καμμιά ἀπολύτως σχέση μέ τούς ἄνευ Χριστοῦ Ἰουδαίους ἢ Ἰουδαῖζοντες ἢ Σιωνιστάς ἢ ἄλλους θρησκευτικούς ὁμίλους» (Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά «Σκοπιά» 1975, σελ. 15). Ἐπίσης διακηρύσσουν ὅτι «Ὁ Σιωνισμός πρέπει νά ἀποτύχει διότι ὁ Ἰεχωβάς δέν ἔχει καμμιά σχέση μ' αὐτόν...

Ὁ Σιωνισμός ἀποτελεῖ τμήμα αὐτοῦ τοῦ παλίου κόσμου ἢ τάξεως πραγμάτων καί, συνεπῶς, εἶναι καταδικασμένος ὅπως καί τό «παλιό σύστημα». Γιά τοῦτο «ὅλοι οἱ καλῆς θελήσεως ἄνθρωποι, Ἑβραῖοι καί μή Ἑβραῖοι πού πιστεύουν στόν Λόγο τοῦ Θεοῦ πρέπει νά ἀπομακρυνθοῦν ἀπό τόν πολιτικό Σιωνισμό. Ἀντ' αὐτοῦ, ἀτενίσατε πρός τήν οὐράνιο Σιών, τό πνευματικό Ἰσραήλ, ἐκπροσωπούμενο τώρα ἀπό τά μέλη τῆς ἐταιρείας τοῦ Νέου Κόσμου τῶν Χριστιανῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά» («Σκοπιά», ἀγγλική

ἐκδοση, 1-3, 1958 σελ. 135-6).

ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, τά ἀπολύτως κρυστάλλινα, διαυγή, σαφῆ καί συγκεκριμένα κάνουν ὅτι τά ἀγνοοῦν μερικές ἐξωεκκλησιαστικές ὁργανώσεις μέ τά ἔντυπά τους κάθε φορά πού θέλουν νά ἀντιμετωπίσουν τήν αἵρεση τῶν Χιλιαστῶν.

ΑΥΤΟΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ σαθρά ἐπιχειρήματα, κωμικές πολλές φορές φαντασιώσεις, παραγράφοντας τήν ἱστορία, διαστρεβλώνοντας τήν πραγματικότητα κι ἀντιστρέφοντας τά γεγονότα, οἱ ὁργανώσεις αὐτές καί τά ἔντυπά τους ἐφαρμόζουν τήν ἀχαρῆ ἀντι-ἐπιστημονική ἀρχή τοῦ «Οὐ μέ πείσεις, καν μέ πείσης...» (Ἀριστοφάνους, «Πλοῦτος», στ. 600). Τό Κ.Ι.Σ. ὁμῶς ἐπειδή δέν ἔχει τίποτα νά φοβηθεῖ κι ἐπειδή ὑπηρετεῖ τήν ἱστορική ἀλήθεια, δέν διστάζει κάθε φορά νά ἀσχοληθεῖ μέ τά ἔντυπα αὐτοῦ τοῦ εἶδους, καί νά ἀπαντήσει στά δημοσιεύματά τους (ὅποιου ἐπιπέδου κι ἂν εἶναι αὐτά). Ἐκεῖνα ὁμῶς, **ἐπειδή φοβοῦνται τήν ἀλήθεια καί τά ὅσα ἀπό τό περίσσευμα τοῦ στομαχιοῦ τους προσφέρουν στούς ἀναγνώστες τους**, ἀποφεύγουν συστηματικά νά δημοσιεύσουν τίς ἀπαντήσεις τοῦ Κ.Ι.Σ.

ΕΝΩΠΙΟΝ ΛΟΙΠΟΝ ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΠΙΣΤΙΑΣ δύο δρόμοι ὑπάρχουν:

α) Νά δημοσιεύουμε τίς ἀπαντήσεις πού δίνουμε, στό περιοδικό πού ἔχετε στά χέρια σας, καί β) Νά καταφύγουμε στή Δικαιοσύνη. Μέχρι τώρα ἔχουμε χρησιμοποιήσει τόν πρῶτο δρόμο, ὁ ὁποῖος ὁμῶς, εἶναι ἀτελέσφορος γιατί δέν φτάνει σ' ἐκείνους ἀκριβῶς πού οἱ διάφορες ὁργανώσεις κι ἔντυπα τούςμπολιάζουν μέ τό ἀντιεβραϊκό μῖσος. Μένει ὁ δεύτερος δρόμος. Ὁμολογοῦμε ὅτι δέν θέλουμε νά τόν χρησιμοποιήσουμε. Τόν ἀποφεύγουμε. Τόν ἀπεχθανόμαστε. Μᾶς λυπεῖ καί δέν μᾶς ταιριάζει. Καμμιά ὁμῶς φορά «ἀνάγκα καί οἱ θεοί πείθονται»...

Φωτογραφία ἐξωφύλλου: "Αποψις τῆς ἀρχαίας Συναγωγῆς (3ος αἰ. κ.π.) στό Μπαζάμ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΡΩΜΑΣ (1906 - 1981)

ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

‘Η Πρωτοχρονιά ένός Έβραίου

ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΡΩΜΑ

Στὴν ἐπτάλοφον πρωτεύουσα βασίλευε ἀκόμα ὁ τρισεγγονος τοῦ Πορθητῆ, ὁ σουλτάνος Σελῆμ ὁ Μεθυστής. Δεκέμβριος ἦταν καὶ κόντευε ἡ φράγκικη πρωτοχρονιά. Στὸν στενὸ καὶ στρουφουλιδωτὸ δρόμο τὸ ὑγρὸ καλντερίμι χρυσόπαιζε κάτω ἀπὸ τὶς ἀχτίδες τοῦ χειμωνιάτικου ἡλίου. Ἐνα παράξενο βουητὸ ξεπερνοῦσε τὰ κεφάλια τῶν στριμωγμένων ἀνθρώπων καὶ ἀνέβαινε σὰν ἀναρθηρὸν προσευχὴ στὸν οὐρανὸ, πού ἀρχίζε πάλι νὰ σκοτεινιάζει. Κουρέλια, βελούδα, λοφία, σκυλιά, καμήλες. Ἀνθρωπωσμάρι μυριόμορφο, πού παραμέριζε μὲ κάθε κόπο κάθε τόσο γιὰ νὰ κάνει θέση σὲ κανέναν πλουσιοντυμένο καβαλλάρη, πού προσπερνοῦσε ἀδιαφορώντας γιὰ τὶς γυμνές πατούσες πού τύχαινε νὰ βρεθοῦνε κάτω ἀπὸ τὰ πέταλα τοῦ ἀλόγου του. Τὸ σκούξιμο τοῦ πατημένου πρόσθετε στριγγές ἀκούτεες στὴ μουνητὴ ὀχλοβοή. Κάποια στιγμή, στὴν ἀκρὴ τοῦ στενοῦ δρόμου παρουσιάστηκαν τρεῖς χρυσοστόλιστοι καβάσσηδες μὲ ἀπειλητικὰ ραβδιά. Οἱ φωνές τους καλύψανε γιὰ λίγο τὸν πηχτὸ μονότονο θόρυβο: «Τόπο! Τόπο γιὰ τὸν πολυχρονεμένο Γιουσούφ Μικέζ. Τόπο! γιὰ τὸ Δούκα τῆς Νάξου». Πίσω ἀπὸ τοὺς ροπαλοφόρους αὐτοὺς ντελάληδες, περιτριγυρισμένος ἀπὸ διάφορους ἀκόλουθους τοῦ πού κρατοῦσανε ὅλοι τὸ χαλινάρι τοῦ ψηλόσωμου κουδουνοστόλιστου μουλαριοῦ, ἄλλος ἓνα ριπίδι ἀπὸ στρουθοκαμηλόφτερο καὶ ἓνας τρίτος μιά πελώρια χρυσοσκέντη ὀμπρέλα, ἐρχότανε ὁ ἐπίσημος καβαλλάρης. Τὸ κοστούμι του, ἓνα περίεργο μίγμα τουρκοευρωπαϊκῆς στολῆς, ἦταν διάστικτο ἀπὸ πολὺτιμα πετράδια. Κάτω ἀπὸ τὸ βαρὺ μεταξωτὸ τουρμπάνι του, δεξιά - ζερβά ἀπὸ μιά γαμπῆ μύτη ἀρπακτικοῦ ὄρνιθου, φέγγανε δύο μάτια ζωντανὰ καὶ ἐρευνητικά σὰν τοῦ ἀστρίτη. «Τόπο! τόπο γιὰ τὸν πολυχρονεμένο Γιουσούφ Μικέζ, Δούκα τῆς Νάξου».

*

Καθισμένος σταυροπόδι στὸ χαμηλὸ του ντιβάνι, ὁ Ἀβδούλ Κισλάραγας ἔδειξε μὲ τὸ κεκριμπαρένιο στόμιο τοῦ ναργιλέ του κατὶ μαξιλάρια στὸν ἐπίσημο ξένο του. «Κάθισε Γιουσούφ, ἀφέντη μου. Ἔχουμε καιρὸ νὰ ἰδωθοῦμε». Ὁ Μικέζ ἔρριξε μιά περιφρονητικὴ ματιά στὴν ἀμορφὴ ἀνθρώπινη μάζα πού τοῦ μίλουσε καὶ μετὰ, σηκώνοντας τοὺς ὦμους στρογγυλοκάθησε στὰ μαλακὰ μαξιλάρια ἀπέναντι στὸν Μεγάλο Εὐνοῦχο. «Κισλάραγα, ζήτησα νὰ δῶ τὸν πολυχρονεμένο μας Σουλτάνο! Πλησιάζει ἡ φράγκικη πρωτοχρονιά καὶ σὰν Δούκα τῆς Νάξου πού ἦταν κάποτε φράγκικο φέουδο, θέλω ν’ ἀκολουθήσω τὶς παλιές συνήθειες τοῦ νησιοῦ. Ἦρθα λοιπὸν νὰ ρωτήσω τὴ Δόξα τῆς Δόξας, σὰν τὶ δῶρο ἐπιθυμεῖ τὴν ἡμέρα αὐτὴ πού γιορτάζουνε οἱ ὑπῆκοί μου. Εἶναι συνήθεια πανάρ-

χαια ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν βυζαντινῶν...». «Ξέρω! Ξέρω!», διέκοψε ξερὰ ὁ Κισλάρ Ἀγάς. «Ἀφέντη Ἰωσήφ Μικέζ», ξανάπε ὕστερα ἀπὸ μιά μικρὴ παύση. «Εἶσαι πολὺ ἐξυπνος καὶ πολὺ πλούσιος ἀνθρώπος. Ἴσως ἐπειδὴ εἶσαι τόσο ἐξυπνος νὰ ‘σαι καὶ τόσο πλούσιος. Ὅμως θέλω νὰ σοῦ θυμίσω ὅτι τὰ ἐξυπνα πουλιά ἀπὸ τὴ μύτη πιάνονται». Ὁ Μικέζ ἀνασηκώθηκε περήφανα. «Ἀγὰ μου, ἂν ἔχεις τίποτε ἐνδιαφέρον νὰ μοῦ πεῖς, σέ ἀκούω. Ἀλλιῶς σέ παρακαλῶ νὰ ἐλδοποιήσεις τὸν Πολυχρονεμένο ὅτι ὁ Δούκας τῆς Νάξου ἦρθε νὰ τὸν προσκυνήσει!». Ὁ Κισλάρ κοίταξε μιά στιγμή τὸν συνομιλητὴ τοῦ διστακτικά. Τὰ γαμπὰ γέρικα δάχτυλά του ξύσανε μ’ ἀμχανία τὸ παχὺ σπανὸ πηγούνι. Ὑστερα, παίρνοντας ἀπόφαση, ξανάρχισε μὲ τὴν τσιριχτὴ φωνή του: «Ἀφέντη! Ὅταν ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια πρωτόφτασες στὴ Σταμπούλ, ἦσουν αἱ κατατρεγμένοι ἐξόριστοι... ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀπειροὺς Ἑβραίους πού γλυτώσανε παρὰ τρίχα ἀπὸ τοῦ Χάρου τὸ στόμα, στὴν Ἰσπανία...».

Ὁ Γιουσούφ Μικέζ τὸν διέκοψε εἰρωνικά: «Δέν φαντάζομαι, Ἀγὰ μου, νὰ μέ κάλεσες νὰ μοῦ μάθεις τὴν ἱστορία μου. Δέν ἐκρυφα ποτέ τὴν καταγωγὴ μου. Τόσο, πού ἐνῶ στὴν Ἰσπανία εἶχα γίνει ἀναγκαστικά Χριστιανός, μόλις ἔφτασα ἐδῶ ξαναγύρισα στὴ θρησκεία τῶν γονιῶν μου». Ὁ Κισλάρ Ἀγάς τὸν καθυσέχασε μὲ μιά κίνηση τοῦ χεριοῦ. «Αὐτὰ τὰ ξέρωμε, ἀφέντη, ἀλλὰ ἤθελα νὰ σοῦ πῶ. Ὅταν ἔφτασες ἐδῶ, βασίλευε ἀκόμα ὁ Σουλτάνος Σουλεϊμάν, ὁ πατέρας τοῦ Πολυχρονεμένου μας. Εἶχες τότε πολλὰ λεφτὰ μαζὶ σοῦ, ἄλλοι λένε 300, ἄλλοι 600 χιλιάδες χρυσὰ δουκάτα...».

Ὁ Γιουσούφ χασμουρήθηκε εὐγενικά καὶ μετὰ πέταξε μὲ ἀδιαφορία τὴ συμπληρωματικὴ πληροφορία: «790, ἂν ζητᾶς νὰ μάθεις ἀγὰ μου». Ὁ Κισλάραγας τοῦ ῥιξε μιά θαυμαστικὴ ματιά καὶ ἐξακολούθησε: «Ὁ Πολυχρονεμένος μας ὁ Σελῆμ, ἦταν τότε σὲ δυσμένεια, γιὰ τὸ συγχωρεμένος ὁ πατέρας του δέν καλόβλεπε τὴ ζωὴ πού ἔκανε. Ἔτσι, ἡ ἀφεντιά σου, Ντόν Μικέζ, γίνηκες φίλος τοῦ γκαρδιακός καὶ τὸν βοηθοῦσες μὲ δῶρα, λεφτὰ καὶ τὰ ὠραιότερα κρασιά τῆς Κύπρου, πού τόσο τοῦ ἀρέσουνε». Ὁ Γιουσούφ Μικέζ ἄρχισε νὰ νευριάζει. «Μοιάζεις καλὰ πληροφορημένος, Ἀγὰ μου, ὁμως δέν καταλαβαίνω πού θέλεις νὰ καταλήξεις». Ὁ Κισλάρ Ἀγάς τὸν καθυσέχασε μὲ μιά γοργὴ κίνηση τοῦ χεριοῦ. «Τέλειωσα! Τέλειωσα! Νά! Μόλις ὁ Σελῆμ ἔγινε Σουλτάνος, σοῦ χάρισε ἀμέσως τὸ δουκάτο τῆς Νάξου. Κι ἔτσι, ντόν Γιουσούφ Μικέζ γίνηκες ὁ πρῶτος Ἑβραῖος ἡγεμόνας μετὰ τὴ διασπορὰ τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ!». Ὁ Γιουσούφ ἔρριξε μιά ἀνήσυχη ματιά στὸν πολυλογὰ εὐνοῦχο. «Λές ἀνοησίες, Ἀγὰ μου! Τὶ ἡγεμόνας καὶ κουραφέξαλα! Τὸ περίφημο Δουκάτο μου βρίσκεται μονάχα στὸ χαρτί! Ξέρεις καλὰ ὅτι οὔτε πάτησα

ποτέ τό πόδι μου ἐκεῖ κάτω. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Πολυχρονεμένος μας μοῦ χρωστοῦσε κάτι λεφτά καί μοῦ τὰ ξεπλήρωσε δίνοντάς μου αὐτά τὰ ξερονήσια πού μοῦ ἀφήνουνε μερικά δουκάτα τό χρόνο...».

Ὁ Κισλάρ Ἀγᾶς τόν διέκοψε χαμογελώντας: «Τά δώδεκα νησιά τοῦ Αἰγαίου, πού ἀποτελοῦνε τό Δουκάτο σου, δηλαδή ἡ Πάρος, ἡ Νάξος, ἡ Ἀνδρος, ὁ Ἅγιος Γεώργιος καί ὁκτώ ἄλλα, ἀναφέρουνε 35 χιλιάδες δουκάτα φόρους, ἐκτός ἀπό τήν «οἰνοδεκάτη», πού δίνει μονάχη τῆς ἄλλης δεκαπέντε. Ἀπό αὐτά παραχωρεῖς στόν Πολυχρονεμένο μας 14 χιλιάδες καί τὰ ὑπόλοιπα...».

Ὁ Ἑβραῖος τόν κοίταξε κατάματα: «...Καί τὰ ὑπόλοιπα τὰ κρατῶ γιά μένα! Πολύ σωστά Κισλάρ Ἀγᾶ! Τίποτε ἄλλο;...» «Φθάνω στό ἄλλο τόν Μικέζ! Ἐφθασα! Παρ' ὅλα τὰ λεφτά πού ἔχεις καί πού κερδίζεις, ἡ ψυχὴ σου δέν εἶναι ἡσυχῇ. Ἀποζητᾷς κάτι πού νά μπορεῖς ν' ἀποκτήσεις... Ἐθέλεις σῶναι καί καλά νά βάλεις τόν Πολυχρονεμένο μας νά κρατήσει τό λόγο πού σοῦ ὕψωσε κάποιο βράδυ σ' ἕνα τρελό γλέντι: νά σοῦ δώσει τό βασιλεῖο τῆς Κύπρου!». Ὁ Κισλάρ σκούπισε τό μέτωπό του μ' ἕνα πράσινο μεταξωτό φουλάρι κι ἀναστέναξε βαθιά: «Εἰ τό λοιπόν, ἀφέντη Μικέζ! Αὐτό πού ζητᾷς μονάχα ἐγώ μπορῶ νά σοῦ πῶ μέ τί τρόπο θά τό ἀποκτήσεις!». Ὁ Μικέζ τόν κοίταζε μέ ἀπορία. «Σέ ἀκούω Κισλάραγα». Ὁ ἀρχιευνούχος ἐκολούθησε μειλίχια: «Ὁ Πατισσάχ μας, πού ὁ Θεός νά μοῦ κόβει χρόνια καί νά τοῦ χαρίζει ἡμέρες, ἔχει πιά ὅλα τὰ καλά τοῦ κόσμου. Γι' αὐτό δέν τόν ἀναγκάζει τίποτε νά κρατήσει τό λόγο πού ἔδωσε ἐπάνω στό ποτήρι. Ὁ Πολυχρονεμένος μας ὅμως ἔχει καί κάτι ἄλλο: μιά καινούργια γυναίκα, μιά Μπάς Καντίν πού τοῦ ἔχει πάρει τὰ μυαλά! Μονάχα ἡ νέα μας σουλτάνα, Ντόν Μικέζ, μπορεῖ νά σοῦ καταφέρει αὐτό πού ζητᾷς!». Ὁ Ἑβραῖος κούνησε διστακτικά τό κεφάλι του: «Βαί! Βαί! Κισλάραγα μου — καί γιατί θά μοῦ κάνει ἕνα τέτοιο καλό ἢ πεντάμορφη σουλτάνα μας; Οὔτε πού μέ ξέρει!».

Ὁ Ἀγᾶς ἀναστέναξε, κάθησε λίγο ἀναπαυτικότερα καί πῆρε βαθεῖα ἀνάσα. Ἡ συζήτηση εἶχε φθάσει πιά στό κρίσιμο σημεῖο τῆς!

«Μιά φορά κι ἕναν καιρό, Γιουσούφ Ἀφέντη, εἶδα στά χέρια ενός Ἀρμένι χρυσοῦ ἕνα σμαράγδι τέτοιο, πού μονάχα ἕνας βασιλιάς ἢ ἕνας Ἑβραῖος μποροῦσε νά τό ἀγοράσει. Τό σμαράγδι ἐκεῖνο πούληθηκε τότε καί δέν τό ἀγόρασε ὁ Σουλτάνος. Ἐτσι μονάχα ἐκεῖνος πού τώρα τό ἔχει θά μποροῦσε νά τό χαρίσει στήν Μπάς Καντίν μας...». Ὁ Γιουσούφ Μικέζ σηκώθηκε μέ κάποια νευρικήτητα. «Δέν ξέρω τί μοῦ λές, Ἀγᾶ μου! Τί σμαράγδι ζητᾷς; Ἐχῶ σακκιά σμαράγδια, πού θέλεις νά θυμᾶμαι...». Ὁ Κισλάρ Ἀγᾶς σηκώθηκε κι αὐτός μέ κόπο καί ἀκολούθησε τόν Δούκα τῆς Νάξου ὡς τήν πόρτα τοῦ ὄντά. «Ἄν δέν μπορεῖς τοῦ λόγου σου νά θυμηθεῖς ἕνα τέτοιο κοτζάμ σμαράγδι, πῶς θέλεις ἡ Μπάς Καντίν νά θυμᾶται μιά τόσο δά ὑποσχέσούλα πού ἔδωσε ὁ Πολυχρονεμένος τῆς Σελήμ μιά νύχτα πού εἶχε πιεῖ τό ωραιότερο κρασί τῆς Κύπρου; Καί κάτι ἄλλο πού ἐξέχασα νά σοῦ πῶ, ἀφέντη μου. Ὁ Πατισσάχ μας δέν θά μπορέσει νά σέ δεχτεῖ σήμερα. Εἶναι κλεισμένος στό χαρέμι του. Ὅταν σέ ζητήσει θά σοῦ μηνύσω...». Ὁ Γιουσούφ ὑποκλίθηκε εἰρωνικά. «Πολύ καλά Ἀβδόυλ Ἀγᾶ... κι ἐγώ, ἂν καταφέρω νά θυμηθῶ γιά ποιό σμαράγδι μοῦ μιλάς θά σέ εἰδοποιήσω».

Σέ λιγάκι ὁ στρουφουλιδωτός στενός δρόμος ἀντηχοῦσε πάλι ἀπό τίς φωνές τῶν μαγκουροφόρων καθάσθων: «Τόπο, τόπο γιά τόν ἀφέντη Γιουσούφ Μικέζ, τόν Δούκα τῆς Νάξου! Τόπο! Τόπο!

★

Ὁ Ραμπή Μπέν Μωζέ, ἔρριξε μιά σκεφτική ματιά στόν Ντόν Γιουσούφ πού καθότανε ἀμίλητος καί σκοτεινός σέ μιά βενετσιάνικη χρυσή πολυθρόνα. «Ποτέ μου δέν σέ εἶδα σέ τέτοια κατάσταση. Ἰωσήφ! Οἱ δουλειές σου βέβαια εἶναι αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ἐνῶ οἱ δικές μου... Τόσα χρόνια ὅμως, νομίζω ὅτι οἱ συμβουλές μου δέν σέ βλάψανε. Ἀνοιξέ μου λοιπόν τήν καρδιά σου. Πές μου τόν πόνο σου!». Ὁ Μικέζ σηκώθηκε ἀπό τή θέση του καί ἄρχισε νά πηγαίνει νευρικά στήν ἀπέραντη σάλα. «Πόσα χρόνια μέ ξέρεις Ραμπά!... Ὁ ἀσκητικός γέροντας χάιδεψε γιά λίγο τό ἀραιό λευκό του γένι καί μετὰ ἔδωσε τήν ἀπάντησή. «Ἀπό τόν καιρό πού ἔφτανες ὡς τό γόνάτο μου, Ἰωσήφ!». Ὁ Ἰωσήφ σταμάτησε ξαφνικά μπροστά στόν συνομιλητή του: «Καί νομίζεις ὅτι μέ ξέρεις καλά. Ὅτι ξέρεις ὅλο μου τό εἶναι, ὅλη μου τήν ψυχή». «Κανείς δέν ξέρει ὅλη τήν ψυχὴ τοῦ γείτονά του Γιόζεφ! Μονάχα ὁ Ἰεχωβάς».

Ὁ Ἰωσήφ ξανάρχισε τόν περίπατό του. Μιά μακριά σιωπὴ βασίλευσε στήν χρυσοστολισμένη αἴθουσα. Στό τέλος ὁ Δούκας τῆς Νάξου δέν μπόρεσε νά κρατηθεῖ. «Ἄκουσε Ραμπή! Μέ γλιτώσες ὀρφανό, φτωχό καί ἀρρωστο παιδάκι κλέβοντάς με ἀπό τό Ἄουτο ντά Φέ, ὅπου ἐπρόκειτο νά μέ κάψουνε μέ τούς δικούς μου. Μέ πήρες μαζί σου, μέ σπούδασες καί ὅταν κάποτε φτάσαμε ἐδῶ, ὕστερα ἀπό μιά ζωὴ γεμάτη μελέτη καί στέρηση, μοῦ ἄνοιξες σακκούλες μαργαριτάρια καί κασέλες γεμάτες χρυσάφι καί μοῦ τὰ χάρισες, κάνοντάς με ἀπό τή μιά μέρα στήν ἄλλη ζάπλουτο! Γιὰ ὅλα αὐτά δέν μοῦ ζήτησες ποτέ σου τίποτα. Δηλαδή μοῦ ζήτησες ἕνα πράγμα μονάχα, πού ἐσένα προσωπικά δέν μπορεῖ νά σ' ἐνδιαφέρει. Γιατί τὰ ἔκανες ὅλα αὐτά;». Ὁ Ραμπή στήλωσε τὰ σοφά, κουρασμένα του μάτια ἐπάνω στόν νεμρικό Δούκα: «Γιατί μέ ρωτᾷς ἀπόψε γιά κάτι πού ἀπορεῖς τόσα χρόνια;». Ὁ Γιουσούφ σταμάτησε ἄλλη μιά φορά τόν περίπατό του καί μέ φωνὴ ἀποφασιστικῆς πληροφόρησης τόν ραββίνο: «Γιατί ἀπόψε βρίσκομαι μπροστά στό μεγάλο δῖλημα: νά κρατήσω ἢ ὄχι τήν ὑπόσχεση πού σοῦ ἔδωσα τότε!». Ὁ Ραμπίνος ρώτησε γοργά: «Γιατί; Ἐφτασε μήπως ἡ μεγάλη ὥρα;». Ὁ Γιουσούφ τόν κοίταξε μέ κάποια ἀπορία. «Ἐγὼ νά πλουσιώτερος ἄνθρωπος τῆς Ἀνατολῆς, Ραμπή Μπέν Μωζέ — χάρις σέ σένα. Ἐχῶ, ὅτι ποθῶσαι ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου καί ὅμως σάν σαράκι μέ τρῶει ὁ ὄρκος πού σοῦ ἔδωσα τότε. Πές μου Ραμπή Μπέν Μωζέ, ἐσύ πού δέν ἐνδιαφέρεσαι γιά τὰ καλά αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τί τό θέλεις τό βασιλεῖο τῆς Κύπρου; Γιατί μέ τυραννᾷς καί φαρμακώνεις τή ζωὴ μου;». «Ὡστε λοιπόν, παιδί μου, Ἰωσήφ, ἔφτασε ἡ στιγμή...» ψιθύρισε βραχνά ὁ γέροντας. Ὁ Γιουσούφ τόν κοίταζε ἀφηρημένος. «Ἀπό ὅλα αὐτά τὰ πράγματα πού ἔχω, μονάχα δύο μέ γεμίζουνε χαρά. Ἡ κόρη μου ἡ Λία, πού κάποια μέρα θά τή χάσω γιατί θά παντρευτεῖ καί...», σταμάτησε τή φράση ἐκκρέμαστα δίχως νά τήν τελειώσει. «Καί τί ἄλλο, τέκνο μου, Ἰωσήφ;» ρώτησε μέ γλυκεῖα καί θερμὴ φωνή ὁ γέρο Ραμπίνος. «Ραμπή Μπέν Μωζέ, ντρέπομαι νά σοῦ τό πῶ. Εἶσαι ἕνας ἄνθρωπος ἅγιος, δοσμένος ὅλος στή σκέψη. Ὅμως μὴν ξεχνᾷς, ὅτι γιά νά μπορέσεις νά κρατηθεῖς ἐκεῖ ψηλά πού βρίσκεσαι, ἀνάμεσα ἀπὸ οὐρανὸ καί γῆ, ἀναγκάστηκα ἐγώ νά γίνω, ὅ,τι ἐγίνα!». «Δηλαδή;», ρώτησε ἁπλὰ ὁ γέροντας; «Νά! Δηλαδή ν' ἀγαπήσω τή γῆ καί τήν ὕλη τόσο, πού γιά μένα πιά οἱ ἀστραπές τοῦ Ἰεχωβά εἶναι ἡ λάμψη τῶν διαμαντιῶν μου, τό αἷμα τῶν ἀνθρώπων τό βλέπω πηγμένο στά ρουμπίνια πού κοιμούνται στίς βελουδένιες τους σακούλες καί ὅλη τήν πρασινάδα τοῦ Βόσπορου τήν χαίρομαι κυττάζοντας τό φωτοπαχνίδισμα τῶν σμαραγδιῶν μου! Γιὰ μέ-

Ἡ Πρωτοχρονιά ἑνός Ἑβραίου

να, Ραμπή, αὐτές οἱ πέτρες εἶναι ἡ μόνη μου πιά χαρά μέσα στή ζωή!».

Ὁ γέρος ἀναστέναξε καί ὑστερα εἶπε σιγανά: «Ἡ Τορά, παιδί μου, ἡ ἱερὴ πλάκα τοῦ ἀρχιερέα μας, ἦταν στολισμένη μέ ὅλα τὰ πετράδια τῆς Ἀνατολῆς. Ὅ,τι λοιπόν ἄρρεσε σὸ Θεό μας, μπορούμε κι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἡσυχά νά τὸ λατρεύουμε». Ὁ Γιουσοῦφ τὸν κοίταξε μιά στιγμή ἀμίλητος καί μετὰ ξέσπασε: «Ἡ Μπάς Καντίν μου μῆνυσε ὅτι θά μοῦ δώσει τὴν Κύπρο ἀν τῆς στείλω...». Ὁ Ραμπή ἀνασηκώθηκε σχεδὸν ἀπὸ τὴ θέση του καί ρώτησε γοργά: «Νά τῆς δώσεις τί γιέ μου;». Ὁ δούκας τότε μέ φωνὴ πνιγμένη ἀπὸ τὴν ἀπελπισία, ὁμολόγησε: «Νά τῆς δώσω τὸ σμαράγδι ποῦ ἀγόρασα ἐδῶ καί χρόνια ἀπὸ τὸν Ἀρμένη, τὸν Μαχμιάν! Νά τῆς δώσω δηλαδὴ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς μου — τὴν κόρη τῶν ματιῶν μου, τὸ μόνο πράγμα ποῦ ἀγαπῶ σ' αὐτὸ τὸν κόσμο!».

Ὁ ραμπίνος τὸν κύτταξε λίγη ὥρα σκεπτικὸς καί μετὰ σηκώθηκε μέ ἀπόφαση ἀπὸ τὴν καρέκλα του. «Ἄκουσε παιδί μου, Ἰωσήφ. Ἦρθε ὁ καιρὸς νά σοῦ πῶ ὅλη τὴν ἀλήθεια. Ξέρεις τὰ βάσανα τῆς φυλῆς μας. Τὰ ἐζησες ἀπὸ μικρός. Μιά κατάρρα μᾶς κυνηγάει χιλιάδες τῶρα χρόνια, ποῦ θά σβῆσει μονάχα ὅταν ξαναριζώσουμε σὲ κατὰδικία μας πάλι Γῆ. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ στὴ Σεβίλλη, ὅταν σὲ πρωτοεἶδα χλωμό καί πεινασμένο στὴ φυλακὴ, ἄκουσα μέσα μου τὴ φωνή, τὴ θεϊκὴ φωνή ποῦ τόσες φορές σοῦ ἔχω ἀναφέρει: «Ραμπά Μπέν Μωζέ, εἶπε ἡ φωνή, σώσε αὐτὸ τὸ παιδί. Θά ξαναχτίσει τὸν γκρεμισμένο ναό!» Σὲ γλύτωσα τότε, σ' ἀνάθρεψα, σὲ σπούδασα καὶ ἀκολουθώντας μετὰ τὸ δρόμο πρὸς τὴν Ἀνατολή, τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς τῆς φυλῆς μας, σ' ἔφερα ἐδῶ. Στὰ χέρια μου βρισκόταν, ἱερὴ παρακαταθήκη, ἡ περιουσία τῶν ἀδελφῶν μας, ποῦ ἔχαν καεὶ καί σκοτωθεὶ δῖχως ν' ἀφήσουνε κληρονόμους. Τούς θεσσαυροὺς αὐτοῦς μοῦ τοὺς εἶχαν ἐμπιστευθεὶ γιὰ νὰ βοηθῆσω τὴν κατατρεγμένη φυλὴ μας. Σοῦ τοὺς ἔδωσα ἐσένα, Ἰωσήφ, νὰ τοὺς δεκαπλασιάσεις. Τὴ δύναμη ποῦ σοῦ χάριζα σ' ἔβαλα νὰ ὀρκιστεῖς ὅτι θά τὴν μεταχειριζόσουνα γιὰ ν' ἀποκτήσεις τὴν Κύπρο. Τὸ βασίλειο ποῦ εἶναι τὸ κλεῖδι ποῦ ἀνοίγει τὴν πόρτα τῆς ἱερῆς μας Γῆς! Ἐχοντας ἐσὺ τὸ θρόνο τοῦ Λουζινιάν θά καλοῦσες ἐκεῖ σιγὰ σιγὰ ὅλα τ' ἀδελφία μας καὶ ὑστερ' ἀπὸ λίγες γενεές τὸ θαῦμα θά εἶχει γίνε: οἱ φυλές τοῦ Ἰσραὴλ θά ἔχαν ξαναβρεῖ μιά δικιὰ τους γῆ! Ἡ διασπορά θά εἶχε τελειώσει! Ὁ! Ἰωσήφ! Τέκνο τοῦ Ἀδωνάι! Σὲ ὄπλισα γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἀνθρώπων καί σὺ κάθισαι καὶ κλαῖς γιὰ τ' αἴψυχα λιθάρια! Τί εἶναι τὰ πετράδια δίχως τὰ μάτια ποῦ τὰ βλέπουνε; Χαλίκια σὰν κάθε ἄλλο

χαλίκι τοῦ δρόμου. Δέν λυπᾶσαι, λοιπόν, τὰ μάτια τῶν ἀδελφῶν μας ποῦ κλαῖνε στίς 4 γωνιές τῆς Γῆς;». Ὁ Ἰωσήφ εἶχε κατεβάσει τὰ μάτια του καί κοίταζε μέ προσοχὴ τὸ πολὺπλοκο μωσαϊκὸ τῆς σάλλας του.

«Εἶμαι ἄνθρωπος κι ἐγὼ Ραμπή! Ἀνθρώπος μέ ἀδυναμίες...». «Ὁχι! τοῦ πέταξε σκληρὰ ὁ γέρος. Εἶσαι μονάχα πλεονέκτης! Ὅ,τι ἔχεις τὸ χρωστᾷς στ' ἀδελφία σου κι ὅμως σὰν πρόκειται νὰ θυσιάσεις τὸ χιλιοστὸ, σταματᾷς καί κλαῖς!». Ὁ Ἰωσήφ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐξετάζει μέ προσοχὴ τὸ μωσαϊκὸ του. Ὅταν ὅμως ξανάμιλησε ὁ γέρος, σήκωσε μ' ἐκπληξὴ τὰ μάτια του καί τὸν κοίταξε!

Ἡ φωνὴ τοῦ Ραββίνου εἶχε ἀλλάξει τέλεια. Εἶχε γίνε πάλι σιγανή, βελούδινη.

«Ἐλα δὴ παιδί μου, Ἰωσήφ». Ὁ Ραββίνος σηκώθηκε καί παίρνοντας τὸν δούκα ἀπὸ τὸ χέρι, τὸν τράβηξε κατὰ τὸ παράθυρο. «Δέν μοῦ λές Ἰωσήφ, τί εἶναι αὐτό;» ρώτησε χτυπώντας μέ τὸ γαμψὸ του νύχι τὸ τζάμι. «Γυαλί Ραμπή Μπέν Μωζέ». «Γιὰ κοίτα τῶρα προσεκτικὰ, τί βλέπεις μέσα σ' αὐτὸ τὸ γυαλί;». «Τὸ δρόμο Ραββή μου, ἀνθρώπους ποῦ πηγαινοέρχονται...». «Ἔτσι εἶναι Ἰωσήφ! Ἐλα τώρα ἐδῶ! Αὐτὸ τί εἶναι;» ἔκανε δείχνοντας ἕναν πελώριο βενετσιάνικο καθρέφτη. «Μά ὁ καθρέφτης μου», ἀπάντησε μέ ἀπορία ὁ Γιουσοῦφ. «Ἀπὸ τί εἶναι φτιαγμένος;» ρώτησε πάλι ὁ γέρος. «Μά ἀπὸ γυαλί!». «Καί τί βλέπεις τώρα ποῦ τὸν κοιτάζεις;». «Τίποτε! Τὸν ἑαυτὸ μου...». Ὁ Ραββὴς ἀγκάλιασε τότε τὸν δούκα καί τὸν τράβηξε κατὰ τὸ ντιβάνι. «Αὐτὸ εἶναι ὁλο, γιέ μου. Γιὰ σκέψου λιγάκι: μέσα στὸ ἀπλό, τὸ διάφανο τζάμι μόλις κυττάξεις βλέπεις ἀνθρώπους. Ὅταν ὅμως πίσω ἀπ' τὸ γυαλί βάλεις ἀσῆμι, ἕνα τόσο δά φτενὸ φύλλο ἀσῆμι, κοιτάζεις μέσα καί βλέπεις τὸν ἑαυτὸ σου, μόνο τὸν ἑαυτὸ σου! Ἰωσήφ! Βγάλε μπρός ἀπὸ τὰ μάτια σου τὸ καταραμένο ἀσῆμι καί δές τ' ἀδελφία σου!».

Μιά βαρεὶά σιγὴ βασιλεψε στὴ μεγάλη σάλα. Μονάχα ἡ βαρεὶά ἀναπνοὴ τοῦ Ἑβραίου ποῦ πάλευε μέ τὴν ψυχὴ του ἀκουγότανε. Ὑστερα ἀπὸ δύο λεπτά βγήκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο γιὰ νὰ ξαναγυρίσει σὲ λίγο κρατώντας ἕνα βελουδένιο κουτί. «Ραμπή Μπέν Μωζέ, πάρε τὸ μερίδιο τῶν ἀδελφῶν μας», εἶπε ἀπλὰ δίνοντάς του τὸ.

Δύο μῆνες μετὰ, μιά συνομοσπία χαρμεῖου γκρέμισε ἀπὸ τὸ θρόνο τὸν Σελῆμ τὸν Μεθυστὴ καί τὴν Μπάς Καντίν του. Βρήκανε καί οἱ δύο τοὺς τὸ θάνατο μέσα στὸ λουτρό τοῦ παλατιοῦ. Μήτε γιὰ τὸ σμαράγδι τοῦ Ἑβραίου κι οὔτε γιὰ τὸ βασίλειό του ξαναγίνε πάλι λόγος. Ἡ φράγκικη ἐκείνη Πρωτοχρονιά ταῦ εἶχε κοστίσει πολλὰ.

Ο Δ. ΡΩΜΑΣ ΣΥΝΕΒΑΛΕ ΣΤΗ ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΟΥ

Τὸ τεῦχος 35 (Ἰανουάριος 1981) τοῦ περιοδικοῦ μας ἦταν ἀφιερωμένο στὴν Ἰσραηλιτικὴ Κοινότητα Ζακύνθου, μιά Κοινότητα ποῦ χάθηκε μετὰ τὸν β' παγκόσμιον πόλεμο (πρὸ τοῦ πολέμου ἀριθμοῦσε περίπου 270 άτομα).

Στὴ διάσωση τῶν Ἑβραίων τῆς Ζακύνθου ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς εἶχαν συμβάλει οἱ τότε Μητροπολίτες Ἀσώδιμος Χρυσόστομος καί ὁ Δήμαρχος κ. Λ. Καρρέρ. Ὅπως ἐγράφε σχετικὰ ἡ «Καθημερινή» (8.11.1978):

«Τὸν κατάλογο τῶν Ἑβραίων τοῦ νησιοῦ εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὸν δῆμαρχο Ζακύνθου ὁ Γερμανὸς φρούραρχος. Κι ἐκεῖνος μέ γνήσια ἐπαινεσιώτικη διπλωματία τοῦ χάρισε ἕνα παλιὸ χρυσὸ δαχτυλίδι — ἔθιμο παλαιᾶς φιλοξενίας — καί τοῦ εἶπε πῶς οἱ Ἑβραῖοι εἶναι γραμμένοι στὸ Δημοτολόγιό μου σὰν ὅλους τοὺς ἄλλους δημότες. Καί πῶς δέν εἶναι σὲ θέση νὰ τοῦ δώσει τέτοιο χαρτί. Τὴν ἐπομένη, στὸ πλευρὸ τοῦ δημάρχου βρέθηκε κι ὁ Μητροπολίτης Χρυσόστομος. Μαζὶ πήγαν στὸ Γερμανό. Καί μαζὶ τοῦ παρέδωσαν πράγματι ἕνα ἐγγραφο. Ὅταν δ-

μως τὸ ἀνοίξε, εἶδε πῶς ἦταν γραμμένα μέσα μόνο δύο ὀνόματα. Τὰ δικά τους...».

Τώρα προστίθεται ἕνα νέο στοιχεῖο. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Ντίνος Κονόμος στὸ εἰδικὸ τεῦχος «Μνήμη Διονύση Ρώμα» («Ἐπτανησιακὰ Φύλλα», τόμος ΙΑ', 1, Ἀθῆνα 1982, σελ. 10).

«Ὁ Κόντες μοῦ διηγήθηκε ἀργότερα, μέ πολλές καί χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες, τὴν ἀγνωστὴ ἕως τώρα συμβολὴ τοῦ γιὰ τὴ σωτηρίαν τῶν Ἑβραίων τῆς Ζακύνθου. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι γιὰ τὴ σωτηρίαν τῶν Ἑβραίων τῆς Ζακύνθου ἔκαμαν ὅ,τι μπορούσαν οἱ τότε μητροπολίτες καί δῆμαρχος τοῦ Νησιοῦ. Ἀλλὰ χωρὶς τὸν ἀγῶνα τοῦ Διονύση Ρώμα, ποῦ ἤξερε νὰ πείθει πάντα καί τὸν δυσκολότερο συνομιλητὴ του, οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ζακύνθου θά εἶχαν γίνε κι αὐτοὶ σαποῦνι στὰ κρεματόρια τῶν Γερμανῶν. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ποῦ τὴν ἀποκαλύπτω, γιὰ πρώτη φορά, μέ τὸ χέρι στὴν καρδιά, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ φίλος μου ὁ Κόντες δέν ἤθελε ποτὲ νὰ γίνεαι λόγος γιὰ κάθε ἀνθρωπιστικὴ ἢ καλὴ του πράξη».

The unanimous Declaration of the thirteen united States of America.

[illegible]

Τμήμα από την διακήρυξη της ανεξαρτησίας των Η.Π.Α.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΣΤΙΣ ΗΠΑ

Καί ἡ θέση τους στό μωσαϊκό
τῆς ἀμερικανικῆς κοινωνίας

Ο ΕΠΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ αντιπροσωπεύει μία από τις συγκλονιστικότερες σελίδες της Ιστορίας του ανθρώπου. Διά μέσου των ετών, μία μάζα από 45 εκατομμύρια άτομα διέσχισε κάθε ωκεανό και ήππειο γιά νά εγκατασταθεί στις 'Ηνωμένες Πολιτείες. Ήλθαν μιλώντας κάθε γλώσσα υπό τόν ήλιο και αντιπροσωπεύοντας κάθε εθνικότητα, φυλή ή θρησκεία. Σήμερα υπάρχουν περισσότερα άτομα ιρλανδικής καταγωγής στις 'Ηνωμένες Πολιτείες από ό, τι στην ίδια την 'Ιρλανδία, περισσότεροι **Έβραιοι** από ό,τι στο 'Ισραήλ και περισσότεροι μαυροί από ό, τι στις περισσότερες αφρικανικές χώρες. Τό Νητρώδι έχει περισσότερους δημότες πολωνικής καταγωγής από τις μεγαλύτερες πόλεις της Πολωνίας, ενώ η Νέα 'Υόρκη έχει υπερδιπλάσιους δημότες ιταλικής καταγωγής από όσους η Βενετία.

Αὐτὸς τοῦτος ὁ ὄγκος τῶν ἐθνικῶν ὁμάδων, πού ζοῦν σήμερα στὸ ἀμερικανικὸ ἔδαφος, τὴς ἀναδεικνύει σὲ αὐτὸν-ὁμεις πολιτιστικὴς ἐνότητες μὲ δική τους ζωὴ. Δὲν πρόκειται οὔτε γιὰ ἀντίγραφα κάποιοι κεντρικοὶ προτύπου, οὔτε γιὰ τὰ ὑπερπόντια παρακλάδια κάποιοι ξένου ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ὁμάδες συνεπῶς, πού συνθέτουν τὸ μωσαϊκὸ τῆς ἀμερικανικῆς κοινω- νίας δὲν μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς μειονότητες, ἀν ἔθελαι κανεὶς νὰ κυριολεκτήσῃ — ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει κάποια πλειοψηφοῦσα ἐθνότητα. Ἡ μεγαλύτερη ἐθνικὴ ὁμάδα εἶναι τὰ ἄτομα βρετανικῆς καταγωγῆς, πού ἀ- ποτελοῦν τὸ 15% περίπου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Ἀλλὰ οἱ Βρετανοί - Ἀμερικανοὶ ὑπερτεροῦν ἐλάχιστα μὲν τῶν Γερμανο - Ἀμερικανῶν (13%) ἢ τῶν μαύρων (11%). Ἐκατομμύρια Ἀμερικανοὶ δὲν μποροῦν νὰ ταυ- τισθοῦν καθόλου μὲ κάποια ἐθνικὴ ὁμάδα λόγῳ τῆς ἐ- πιμειξίας των ἐπὶ σειρὰ διαδοχικῶν γενεῶν.

Το περιβάλλον όπου ξετυλίχθηκε η ιστορία όλων αυτών των ανθρώπων, δέν είναι λιγώτερο εντυπωσιακό από τους αριθμούς και τις ποικιλίες των ιδίων των εθνικών ομάδων. Οι Ήνωμένες Πολιτείες αντιπροσωπεύουν μία από τις μεγαλύτερες γλωσσικοεθνικές ενότητες στην ιστορία του κόσμου. Από τον Άγιο Φραγκίσκο μέχρι την Βοστώνη η απόσταση είναι ίδια με εκείνη από την Μαδρίτη μέχρι την Μόσχα. Όμως σ' όλη αυτή την περιοχή μιλιέται μία μόνο γλώσσα, ισχύει μία μόνο νομοθεσία και λειτουργεί μία μόνο οικονομία, ενώ σε αντίστοιχες περιοχές της Ευρώπης ή άλλων ηπείρων παρουσιάζεται τεράστια ποικιλία από άποψη εθνοτήτων, γλωσσών και αντιμαχομένων πολιτικοστρατιωτικών συνασπισμών. Ο όγκος και η συνοχή της αμερικανικής κοινωνίας είναι ακόμα πιο αξιοσημείωτη όταν λάβει κανείς υπό σημείωση την διαφορετική πρόσλευση των μελών της.

Τό μίγμα αυτό ένότητας καί ποικιλομορφιάς χαρακτηρίζει όχι μόνο όλόκληρη τήν αμερικανική ιστορία, αλλά τήν σύγχρονη αμερικανική κοινωνική πραγματικότητα. Καμμία έθνική ομάδα δέν υπήρξε τελείως μο-

ναδική. Καί όμως δέν υπάρχουν δύο εθνικές ομάδες, πού να μοιάζουν απόλυτα ή μία στην άλλη. Κάθε ομάδα έχει απλωθεί στο αμερικανικό έδαφος μέ διαφορετικό τρόπο, ανάλογα μέ τίς επικρατούσες συνθήκες κατά τήν άφιξη τής στις ΗΠΑ καί μέ τό είδος τής κατά τόπου οικονομικής δραστηριότητας.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ

ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ, ό επαγγελματικός προσανατολισμός και τό ύψος της άνεργίας διαφέρουν ούσιαστικά στις διάφορες έθνικές ομάδες της άμερικανικής κοινωνίας — όπως βέβαια ή έγκληματικότητα, ή γονιμότητα και ή επιχειρηματική δραστηριότητα. 'Η εξήγηση των παραπάνω διαφορών είναι περίπλοκη, αλλά συχνά εμφανίζεται. Καμμία από τίς

Ὁ Πρόεδρος τῶν Η.Π.Α. Ἀβραάμ Λίνκολν

εύκολες δικαιολογίες δέν ταιριάζει σέ όλα τά δεδομένα. Τό χρώμα δέρματος έχει προφανώς παίξει σημαντικό ρόλο στόν καθορισμό τῆς μοίρας πολλών Ἀμερικανών. Καί ὅμως μιά μελαψή ἐθνική ὁμάδα, ὅπως π.χ. οἱ Ἀμερικανοί πού προέρχονται ἀπό τίς ἐπιλεγόμενες Δυτικές Ἰνδίες, ἔχει μεγαλύτερο εισόδημα ἀπό μιάν ἄλλη ἐθνική ὁμάδα, ἄσπρη στήν πλειοψηφία της, ὅπως οἱ Πόρτο Ρικάνοι. Ἐπίσης εἶναι γεγονός ὅτι οἱ Ἰαπωνοί

Αμερικάνοι έχουν υψηλότερο εισόδημα από τόν μέσο όρο των λευκών. Ο άρχικος πλούτος μιας ομάδας και ο χρόνος της αφίξης της έχουν προφανώς μεγάλη σημασία, όπως μάς φανερώνει η περίπτωση πολλών πλουσίων παλαιών οικογενειών. Από την άλλη μεριά όμως οι Έβραίοι έφθασαν στις ακτές αυτές άργα και απένταροι, έχοντας σήμερα αναδειχθεί στην πλουσιότερη εθνική ομάδα της χώρας.

Τά εισοδήματα, ή επαγγελματική άπασχόληση και οι ρυθμοί άνεργίας των εθνικών ομάδων της Αμερικής διαφέρουν τόσο πολύ μεταξύ τους, ώστε δέν μπορούν νά ένταχθούν σέ κάποια γενική κατηγορία. Έκτός από αυτό, άποτελεί σφάλμα, τόσο στον οικονομικό τομέα, όσο και σέ άλλους, νά θεωρούνται οι άνθρωποι αυτοί ως «μειονότητες» ποδηγετούμενες από κάποια «πλειοψηφία», ή εθνικό μέσο όρο. Αντίθετα, όρισμένες εθνικές ομάδες ξεπερνούν τόν εθνικό μέσο όρο.

ΜΕΣΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

(Μέσος όρος 100 γιά όλόκληρη τήν Αμερική)

Έβραίοι	172
Ίάπωνες	132
Πολωνοί	115
Κινέζοι	112
Ίταλοι	112
Γερμανοί	107
Άγγλοι	107
Ίρλανδοί	103
Φιλιππινέζοι	99
Δυτικοί Ινδοί	94
Μεξικανοί	76
Πόρτο Ρικάνοι	63
Μαύροι	62
Ίνδιάνοι	60

Πηγή: Στατιστική Έγγραφο των ΗΠΑ.

Σέ πολλούς παράγοντες όφειλονται οι παραπάνω διαφορές των ποικίλων εθνικών ομάδων. Ένας παράγοντας, πού πολλές φορές παραγνωρίζεται, είναι αυτός της ηλικίας. Έθνικές ομάδες, των οποίων ή μέση ηλικία διαφέρει από 10 μέχρι 20 χρόνια, παρουσιάζουν πολύ διαφορετικά ποσοστά στις μεγαλύτερες ηλικίες, στις οποίες βέβαια ανήκουν τά περισσότερα άτομα μέ ύψηλά εισοδήματα και έδραιωμένο επαγγελματικό προσανατολισμό. π.χ. τό 20% των Ίνδιάνων της χώρας έχει ηλικία 45 έτών ή μεγαλύτερη, ενώ γιά τούς Πολωνο - Αμερικανούς τό ποσοστό αυτό είναι διπλάσιο γιά τούς ανθρώπους της ίδιας ηλικίας. Τά επαγγέλματα πού άποφέρουν ύψηλό εισόδημα απαιτούν συνήθως είτε μακρά περίοδο εκπαίδευσης, είτε μακρά πείρα, έτσι πού δέν είναι νά άπορεί κανείς ότι οι παλαιότερες εθνικές ομάδες έχουν περισσότερο εισόδημα από τίς νέες. Τό παραπλανητικό είναι όταν οι παραπάνω γενικές διαφορές θεωρούνται ως παραδείγματα είτε διακρίσεων, είτε κάποιας ιδιαίτερης εθνικής «ικανότητας». Από τίς συγκρίσεις των εισοδημάτων τριακονταετών άνδρων προκύπτει ότι οι διαφορές άνάμεσα στις ποικίλες εθνικές ομάδες είναι μικρές. Όταν μάλιστα ή σύγκριση γίνεται άνάμεσα σέ τριακονταετείς του ίδιου εκπαιδευτικού επιπέδου, τότε οι διαφορές παρουσιάζονται άκόμα μικρότερες.

Σέ μία χώρα τόσο μεγάλη όσο ή Αμερική, όπου οι οικονομικές συνθήκες διαφέρουν από περιοχή σέ περιοχή, τό μέσο εισόδημα μιας εθνικής ομάδας εξαρτάται σέ κάποιο βαθμό από τό πού άκριβώς κατοικούν τά μέ-

λη της. Οι διαφορές άνάμεσα στά μέλη της ίδιας εθνικής ομάδας, πού κατοικούν σέ διαφορετικές περιοχές, εμφανίζονται συχνά μεγαλύτερες από τίς διαφορές άνάμεσα στό μέσο εισόδημα των ίδιων των εθνικών ομάδων.

Είναι βέβαια σίγουρο πώς οι διακρίσεις έχουν επηρεάσει τό εισόδημα των εθνικών ομάδων. Δέν υπάρχει ομάδα, πού νά μήν ύπέστη σέ κάποια φάση της εξέλιξης της ένα είδος άρνητικής διάκρισης. Παρ' όλα αυτά μερικές από τίς πιό οικονομικά πετυχημένες εθνικές ομάδες (όπως π.χ. οι Αμερικανοί κινεζικής ή ιαπωνικής καταγωγής) έχουν γίνει τό άντικείμενο σοβαρωτέρων διακρίσεων από άλλες ομάδες, ενώ ή καταπληκτική επιτυχία των Έβραίων έχει επιτευχθεί παρά τό έντονα άντισημιτικό πνεύμα, πού ύπήρχε ριζωμένο στις περισσότερες άλλες εθνικές ομάδες της χώρας γιά πολλούς αιώνες. Τό ήθικώς άπαράδεκτο της φυλετικής διάκρισης έχει συζητηθεί πλατειά, αλλά τό άν ή διάκριση αυτή όντως μειώνει τό εισόδημα των άτόμων πού τήν ύφίστανται, είναι άλλο θέμα.

Η εκπαίδευση όλόφανερα επηρεάζει τό εισόδημα. Κάθε ομάδα, πού καταφέρνει νά σπουδάσει τά παιδιά της σέ άνώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, εξασφαλίζει γιά τόν εαυτό της εισόδημα μεγαλύτερο από τόν εθνικό μέσο όρο. Τά τελευταία χρόνια άκόμα και οι έδραιωμένες διαφορές εισοδήματος λευκών - μαύρων εξαλείφονται γιά τούς νέους πανεπιστημιακής μόρφωσης και ίδιας κοινωνικής στάθμης.

ΑΛΛΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Η ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ των εθνικών ομάδων της χώρας από οικονομικής πλευράς καθρεφτίζεται επίσης σέ άλλα κοινωνικά χαρακτηριστικά όπως ή γονιμότητα, ή μακροζωία, ή άνεργία, ή εγκληματικότητα και ή νοσηρότητα.

Όπως συμβαίνει και μέ τήν κοινωνία γενικά, ή γονιμότητα παρουσιάζεται αύξημένη εκεί όπου οι άνθρωποι είναι φτωχότεροι: «Οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι ενώ οι φτωχοί έχουν παιδιά». Γενικά όσες εθνικές ομάδες παρουσιάζουν τό χαμηλότερο εισόδημα, όπως π.χ. οι Πόρτο Ρικάνοι, οι Ίνδιάνοι και οι Μεξικανο - Αμερικάνοι, παρουσιάζουν τόν ύψηλότερο ρυθμό γονιμότητας, ενώ οι Έβραίοι και οι Άνατολίτες άποκτούν τόσο λίγα παιδιά, ώστε όλόκληρες οικογένειες εξαφανίζονται μέ τό πέρασμα του χρόνου. Άλλο χαρακτηριστικό ιδίωμα είναι ότι τά πιό επιτυχημένα μέλη των ομάδων, πού παρουσιάζουν χαμηλό μέσο εισόδημα, άποκτούν λιγώτερα παιδιά από τά πετυχημένα μέλη της κοινωνίας γενικά. Τούτο σημαίνει ότι οι Μαύροι, οι Ίνδιάνοι και οι Μεξικανο - Αμερικάνοι μέ ύψηλό εισόδημα παρουσιάζουν άσυνήθιστη ύπογεννητικότητα.

Η τάση αυτή έχει ένα πολύ ειδικό αποτέλεσμα. Όταν εκείνα τά άτομα, πού έχουν καταφέρει νά άνέβουν τήν κοινωνικοοικονομική κλίμακα από τό σκαλοπάτι της ένδειας μέχρι εκείνο του πλούτου, πεθαίνουν χωρίς άπογόνους — ή μέ λίγους μόνο — τούτο σημαίνει ότι μεγάλο μέρος του άγώνα των πρέπει νά επαναληφθεί από τήν επόμενη γενιά — άπλούστατα επειδή δέν υπάρχουν συνεχιστές, πού θά μπορούσαν νά ξεκινήσουν τήν ζωή των μέ τά πλεονεκτήματα, πού κατέστησαν δυνατόν χάρη στην δική τους επιτυχία.

Η ύψηλή γονιμότητα μειώνει τό βιοτικό επίπεδο μιας οικογένειας, άφού τό εισόδημά της πρέπει νά κατανέμεται σέ περισσότερα άτομα. Οι Μεξικανο - Αμερι-

Μιά σκηνή από το φιλμ του 'Ηλ. Καζάν «Συμφωνία κυρίων», που αναφέρεται στον αντισημιτισμό στις Η.Π.Α.

κανοί παρουσιάζουν χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα από τους μαύρους, παρ' ότι οι τελευταίοι κερδίζουν λιγώτερα χρήματα με την εργασία τους, επειδή οι πρώτοι φτιάχνουν μεγαλύτερες οικογένειες. Τουτό εσφέρει στο γεγονός ότι οι Μεξικανοί - Αμερικανοί διαθέτουν χειρότερη στέγη και παρουσιάζουν φτωχότερη μόρφωση από τους μαύρους — και βέβαια σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο από τον μέσο όρο ολόκληρης της Αμερικής. Η ύψηλη γονιμότητα διασυνδέεται επίσης με την χαμηλότερη βαθμολογία στα τέστ νοημοσύνης παιδιών, που λόγω του πολυάριθμου της οικογένειάς των γίνονται το αντικείμενο λιγώτερης φροντίδας από μερικούς των γονέων των. Τουλάχιστον οι μισοί μαύροι από όσους αποτυχαίνουν στα τέστ νοημοσύνης του στρατού, προέρχονται από οικογένειες με έξη ή παραπάνω παιδιά. Παρ' ότι τα παραπάνω τέστ είναι λευκής πολιτιστικής εμπνεύσεως και συνεπώς αδικούν ίσως τα μέλη άλλων φυλετικών ομάδων, ή παραπάνω αδικία θά ίσχυε το ίδιο για όσους μαύρους προέρχονται από μικρές οικογένειες. Έτσι όμως οι διαφορές στην βαθμολογία των τέστ νοημοσύνης αποκτούν ιδιαίτερη σημασία.

Η στάση της κοινωνίας απέναντι σε φυλή και έθνοτητα έχει αλλάξει ριζικά με το πέρασμα του χρόνου — και ιδίως μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο. Οι Έβραίοι που είχαν αποκλεισθεί από το διδακτικό προσωπικό πολλών καλών πανεπιστημίων, έχουν σήμερα καταλάβει πολύ περισσότερες καθηγητικές έδρες από όσες δικαιολογεί το ποσοστό της εθνικής των ομάδας. Τά επαγγελματικά αθλητικά παιχνίδια, από τα οποία άλλοτε είχαν αποκλεισθεί οι μαύροι, κυριαρχούνται τώρα από αυτούς. Νόμοι περιοριστικοί της δραστηριότητας όσων ανήκουν σε φυλές της Ανατολής, οι οποίοι ίσχυαν επί πολλές δεκαετίες στην Καλιφόρνια, ανακλήθηκαν μετά από τοπικά δημοψηφίσματα. Οι γάμοι ανάμεσα σε μέλη διαφορετικών εθνικών ομάδων όπως οι Ιρλανδοί, οι Γερμανοί και Πολωνοί, υπερέβησαν το 50% του συνόλου των γάμων γι' αυτές τις εθνικές ομάδες, ενώ στους Ιταλούς το ποσοστό υπολείπεται ελάχιστα του

50% και στους Ιάπωνες κυμαίνεται το 45%. Πρόσφατες δημοσκοπήσεις και εκλογικά αποτελέσματα φανερώνουν επίσης μιάν αύξημένη τάση άμοιβαίας αποδοχής.

ΔΙΕΘΝΙΚΕΣ ΕΧΘΡΟΤΗΤΕΣ

Ο ΔΡΟΜΟΣ προς τον πλουραλισμό και τον κοσμοπολιτισμό υπήρξε μακρός και ανηφορικός. Οι διεθνικές εχθρότητες του 19ου αιώνα άναμεσα στους Εύρωπαίους, ή ανάμεσα στους Αμερικανούς εύρωπαϊκής καταγωγής και τους μετανάστες από την Ανατολή, συχνά ξεσπούσαν σε βίαιες συγκρούσεις. Οι συγκρούσεις αυτές οδηγούσαν σε πολύ περισσότερους θανάτους από ότιδήποτε συνέβη περί τα μέσα του 20ου αιώνα στον τομέα των φυλετικών διαφορών. Ένα αντιμεταναστευτικό πολιτικό κόμμα με την ονομασία «Οι Ανήξεροι» γνώρισε σύντομη αλλά έντυπωσιακή άνοδο κατά την 10ετία 1850 - 60, εκλέγοντας έξη κυβερνήτες και αποσπώντας την πλειοψηφία σε αρκετές πολιτειακές βουλές. Κατοπινές αναβιώσεις του ίδιου μισαλλόδοξου πνεύματος κορυφώθηκαν με την ψήφιση νόμων από το Κογκρέσσο κατά την δεκαετία 1920 - 30, οι οποίοι απαγόρευαν σχεδόν τελείως την μετανάστευση στο αμερικανικό έδαφος. Τό τραγικό ιστορικό της δουλείας, της νομοθεσίας που όριζε τις φυλετικές διακρίσεις στους δημόσιους χώρους και του λιντσαρίσματος όσων μαύρων παρέβαιναν τους νόμους αυτούς, είναι σ' όλους γνωστό. Παρ' όλα αυτά, τό περίεργο γιά τις Ηνωμένες Πολιτείες δέν είναι ότι αναπτύχθηκαν τέτοιες εχθρότητες ανάμεσα στις διάφορες φυλετικές ομάδες, αφού τέτοιες εχθρότητες υφίστανται σ' όλη την γη έδώ και χιλιάδες χρόνια. Τό περίεργο είναι ότι ή διεθνική διαμάχη περιωρίσθηκε στην χώρα αυτή — και σε μερικές περιπτώσεις εξαφανίσθηκε τελείως.

Οι ίδιες οι εθνικές ομάδες έχουν αλλάξει με τρόπο που διευκολύνει την άμοιβαία αποδοχή τους. Τό ύψηλό ποσοστό έγκληματικότητας, λοιμωδών νοσημάτων και

έλλιπους ατομικής υγιεινής, πού σημάδευε πολλές ομάδες μεταναστών κατά τον 10ο αιώνα, εξαλειφθηκε με την προσαρμογή τους στα αμερικανικά ήθη και με την βελτίωση της ζωής στις πόλεις, ή όποια είχε σαν αποτέλεσμα την εγκατάσταση υπονόμων σ' αυτές και έσωτερικών αποχωρητηρίων στα σπίτια, παράλληλα με την εισαγωγή τρεχούμενου νερού. (Παρά την τελευταία αυτή εξέλιξη, ή μπανιέρα σπάνια μόνο έκανε την εμφάνιση της στα σπίτια των μεταναστών της εποχής εκείνης). Πάντως, πριν από τις βελτιώσεις αυτές, ή δυσωδία και οι άρρώστιες των περιοχών, όπου έμεναν οι μετανάστες, ήσαν άφόρητες. 'Ακόμα και σχετικώς μικροί καύσωνες αποδεικνύονταν θανατηφόροι σ' όσους οικισμούς παρουσίαζαν ύψηλή ρύπανση και συνωστισμό. Οι άνθρωποι, πού δέν μπορούσαν νά μιλήσουν 'Αγγλικά, ή πού δέν μπορούσαν νά διαβάσουν ή νά γράψουν όποιαδήποτε γλώσσα, αποτελούσαν την εποχή εκείνη συχνότατο φαινόμενο. Οι θρησκευτικές αντιζηλίες ήσαν τόσο έντονες, ώστε καθυστερούσαν σημαντικά την πορεία προς την έπιβολή της δημόσιας εκπαίδευσης, ενώ παράλληλα έδιναν τό έναυσμα γιά την έκρηξη ταραχών και πολιτικών αντιδικιών, πού υπέφευσαν παλαιότερα.

Ο αμερικανικός πλουραλισμός δέν υπήρξε ένα ίδεώδες, πού έφεραν στην χώρα αυτή οι μετανάστες από τις πατρίδες των. 'Υπήρξε μία ρύθμιση στην όποια αυτοί όδηγήθηκαν όταν συνειδητοποίησαν την άμοιβαία καταστροφικότητα της μισαλλοδοξίας σέ μία χώρα τόσο μεγάλη και ποικιλόμορφη όσο ή 'Αμερική, όπου ή άποτελεσματική κυριαρχία μιάς φυλετικής ομάδας πάνω στην άλλη αποδεικνύεται άδύνατη εκ των πραγμάτων. Οι άφθονες οικονομικές δυνατότητες της χώρας πρόσφεραν άλλωστε μία διέξοδο στην ζωτικότητα των νέων κατοίκων της 'Αμερικής. Οι εύκαιρίες αυτές κατέσπασαν τους καυγάδες γύρω από την διανομή των ύπαρχόντων υλικών αντικειμένων λιγότερο σημαντικούς από την επέκταση της παραγωγής γιά όλους. 'Ετσι, οι συνεργατικές προσπάθειες άμείφθηκαν πλουσιοπάροχα και έγιναν πολύ πιο συμφέρουσες από τις ένικοπολιτικές αντιδικίες.

ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ έθνικές ομάδες μεταναστών, πού σήμερα συναποτελούν τον αμερικανικό λαό, δέν έφθασαν την ίδια στιγμή ούτε εγκαταστάθηκαν στους ίδιους τόπους. Κάθε ομάδα γνώρισε την δική της περίοδο μεταναστευτικής αίχμης. 'Η μετανάστευση από την 'Ιρλανδία κορυφώθηκε γύρω στό 1850, ενώ εκείνη των 'Εβραίων μισό αιώνα αργότερα κι εκείνη των Μεξικανο-'Αμερικανών έναν αιώνα αργότερα. Τό ίδιο ποικίλλει ή γεωγραφική κατανομή των διαφόρων φυλετικών ή έθνικών ομάδων στό αμερικανικό έδαφος. Οι Σκανδιναβοί εγκαταστάθηκαν στις βόρειες περιοχές της μεσοδυτικής 'Αμερικής, οι 'Ανατολίτες στην δυτική ακτή, οι Κουβανέζοι πρόσφυγες στην Φλώριδα, οι Μεξικανο-'Αμερικάνοι στην νοτιοδυτική 'Αμερική και οι Σκωτσέζοι και 'Ιρλανδέζοι κατά μήκος των 'Αππαλαχίων, αρχίζοντας από την δυτική Πενσυλβανία μέχρι την βόρεια και νότια Καρολίνα. 'Οσες ομάδες έφθσαν κυριολεκτικά απένταρες από την Εύρωπη — οι 'Ιρλανδοί, οι 'Ιταλοί και οι 'Εβραίοι — εγκαθίσταντο στα βορειοανατολικά λιμάνια, όπου και έφθσαν. Οι μαύροι συγκεντρώνονταν κυρίως στις νότιες Πολιτείες.

Μία και κάθε μία από τις παραπάνω περιοχές έχει τη δική της χαρακτηριστική οικονομική δραστηριότητα, ή

μοίρα κάθε μιάς από τις παραπάνω ομάδες δέθηκε με την μοίρα αυτής της οικονομικής δραστηριότητας — όπως π.χ. ή σιτοκαλλιέργεια, ή χαλυβουργία, ή βαμβάκοκαλλιέργεια, ή βιομηχανία σιδηροδρόμων κ.λπ. 'Επειδή οι οικονομικές συνθήκες της χώρας ποικίλλαν άπό περιοχή σέ περιοχή και άπό εποχή σέ εποχή, ή κάθε έθνική ομάδα γνώρισε διαφορετικό είδος οικονομικών εύκαιριών και άνασχετικών παραγόντων κατά την άφιξη της. Τό αποτέλεσμα είναι ότι τό οικονομικό ιστορικό της κάθε ομάδας καθρεφτίζει τις επιδράσεις του χρόνου και του τόπου, όπως επίσης την πολιτιστική κληρονομιά, πού έφερε μαζί της στην 'Αμερική.

Οι σημερινές διαφορές εξακολουθούν νά χρωματίζονται έντονα από τον τόπο διαβίωσης της έθνικής ομάδας. Τό μέσο οικογενειακό εισόδημα των μαύρων στην Πολιτεία της Νέας 'Υόρκης είναι υπεردιπλάσιο εκείνου των μαύρων του Μισισίππη. Οι Μεξικανο-'Αμερικάνοι στην μητροπολιτική περιοχή του Νητρούιτ γνωρίζουν διπλάσιες άπολαβές των όμοφύλων των στις μητροπολιτικές περιοχές του Λαρέντο, ή του Μπράουνσβιλ στο Τέξας. Οι 'Ινδιάνοι του Σικάγου, του Νητρούιτ και της Νέας 'Υόρκης έχουν υπεردιπλάσιο εισόδημα των όμοφύλων των, πού ζουν στις ειδικές γι' αυτούς περιοχές. Οι παραπάνω διαφορές μέσα στα πλαίσια μιάς και μόνης έθνικής ομάδας είναι πολύ μεγαλύτερες από εκείνες ανάμεσα σέ όποιαδήποτε έθνική ομάδα και τον παναμερικανικό μέσο όρο. Χωρίς άμφβολία, ό τόπος όπου ζεις επηρεάζει τό ύψος των άπολαβών σου.

'Αλλά ό τόπος διαμονής επηρεάζει και τον τρόπο μέ τον όποιο ζεις. Οι 'Ινδιάνοι των γεωργικών περιοχών της μεσοδυτικής 'Αμερικής έχουν κατά μέσο όρο δύο παιδιά περισσότερα από τους 'Ινδιάνους των μεγάλων αστικών κέντρων του βορειοανατολικού διαμερίσματος της χώρας. Οι μαύροι εκτός Νότου έχουν μικρότερες οικογένειες από τους μαύρους έντός Νότου. 'Ακόμα και στα πλαίσια μιάς μόνο πόλης, παρουσιάζεται έξαιρετική ποικιλία ανάμεσα στα μέλη μιάς έθνικής ομάδας από άποψη εισοδήματος, έγκληματοκότητας, δυσζυγίων κ.λπ. 'Από τις έρευνες, πού έχουν γίνει σχετικά, προκύπτει ότι ή ποικιλία αυτή έξαρτάται κυρίως από την γειτονία όπου ζουν τά μέλη της ομάδας.

Οι διαφορές στην γεωγραφική κατανομή των έθνικών ομάδων και στον χρόνο της άφιξης των όφειλονται σέ ποικίλα ιστορικά αίτια.

'Η εισαγωγή της άτμοκίνησης στα πλοία επέδρασε δραστικά στό μεταναστευτικό κύμα προς την 'Αμερική. 'Όταν τά πλοία ήσαν ακόμα ιστιοφόρα, οι Εύρωπαίοι μετανάστες προέρχονταν κυρίως από την βόρεια και την δυτική Εύρωπη. 'Όταν τά πλοία έγιναν άτμοκίνητα, άρχισαν νά καταφθάνουν κύματα μεταναστών από την νότια και την ανατολική Εύρωπη. Οι άνθρωποι αυτοί διέφεραν ριζικά από τον παλαιότερο αμερικανικό πληθυσμό και άφίχθηκαν σέ μία στιγμή, πού οι θρησκευτικές διαφορές ειδικά είχαν άποκτήσει μεγάλη κοινωνική και πολιτική σημασία.

ΤΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ ΚΥΜΑ

ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ των ιστιοφόρων τό υπερατλαντικό ταξίδι ήταν κάτι πού ή συντριπτική πλειοψηφία των ύποψήφιων μεταναστών δέν μπορούσε νά πληρώσει. 'Ο μόνος τρόπος πού οι άνθρωποι αυτοί μπορούσαν νά φθάσουν μέχρι τις άκτές της χώρας, ήταν στα έγκατα κάποιου έμπορικού μεταγωγικού πλοίου, πού επέστρεφε στην 'Αμερική άφού

παρέδιδε τό εμπόρευσμά του στην Εύρωπη. Τούτο σήμαινε ότι ή μαζική μετανάστευση ήταν δυνατή μόνο άπό περιοχές, πού είχαν ανεπτυγμένο εμπόριο μέ τίς 'Ηνωμένες Πολιτείες, όπως εκείνες τής βόρειας ή τής δυτικής Εύρώπης (άλλά όχι εκείνες τής νότιας ή τής ανατολικής). Οι άμερικανικές πλοιοποστολές στην Εύρωπη άποτελούνταν συνήθως άπό μεγάλες ποσότητες άγροτικών προϊόντων, ένώ οι εισαγωγές στην 'Αμερική τήν εποχή εκείνη άποτελούνταν κυρίως άπό μικρότερων διαστάσεων εύρωπαϊκά βιομηχανικά προϊόντα. Τό άποτέλεσμα ήταν ότι, όταν τά πλοία επέστρεφαν στην δύση, είχαν άδειο χώρο στά άμπάρια τους. Αυτός ήταν ό χώρος όπου στοιβάζονταν σάν σαρδέλες οι μετανάστες — χωρίς ίκανοποιητικό άερισμό, τουαλέτες, τρόφιμα ή και πόσιμο νερό. Τό ταξίδι ήταν μακρό και άπρόβλεπτο. Έξαρτιόταν όλοτέλα άπό τούς άνέμους και μπορούσε νά βαστάξει άπό ένα μέχρι τρεις μήνες. 'Όσο μακρότερο τό ταξίδι, τόσο έξασθενούσαν οι «επιβάτες» και συνεπώς τόσο ηύξαναν οι πιθανότητες γιά τήν έκδήλωση λοιμωδών νοσημάτων, πού μεταδίδονταν μέ άστραπιαία ταχύτητα στους έξασθενημένους πιά συνταξιδιώτες.

Τά λιμάνια όπου κατέληγαν αυτά τά έμπορικά πλοία είχαν άμεση σχέση μέ τά προϊόντα πού αυτά μετέφεραν. Τούτο σήμαινε ότι οι μετανάστες δέν επέλεγαν τόν τόπο τής άφιξης των, αλλά κατέβαιναν στόν τόπο προορισμού τού πλοίου. Π.χ. οι 'Ιρλανδοί ήρθαν στην 'Αμερική μέ πλοία, πού μετέφεραν στην Εύρωπη ξυλεία άπό τήν βορειοανατολική 'Αμερική. Έτσι όμως οι

Σκλαβοπάζαρο του 1852 στην 'Αμερική

άνθρωποι αυτοί κατέληγαν στά λιμάνια όπου γίνονταν οι φορτώσεις τής ξυλείας. Πολλοί Γερμανοί επιβιβάζονταν σέ πλοία, πού μετέφεραν βάμβακα στην Χάβρη

τής Γαλλίας και επέστρεφαν στην Νέα 'Ορλεάνη — άπό όπου ποταμόπλοια τούς μετέφεραν μέσω τής άνω κοιλάδας τού ποταμού Μισισίππη σέ περιοχές όπως τό Σιναινάτι, τό Σαίντ Λιούις, και τό Μιλγουόκι. 'Η άμερικανική ζυθοποιία δημιουργήθηκε έτσι άπό τούς Γερμανούς στις τελευταίες αυτές δύο πόλεις.

Οι οικονομικές συνθήκες, πού επικρατούσαν στην περιοχή εγκατάστασης των μεταναστών, είχαν ιδιαίτερη σημασία γιά όσες ομάδες ήσαν τόσο φτωχές, ώστε στερούνταν τήν δυνατότητα τής εγκατάστασης σέ άλλη περιοχή τής χώρας. Π.χ. οι 'Ιρλανδοί, πού εγκαταστάθηκαν στην Βοστώνη, βρήκαν μιά πόλη μέ ελάχιστη βιομηχανία ή άλλες ευκαιρίες άπασχόλησης ανθρώπων τής εργατικής τάξης. Οι περισσότεροι 'Αμερικανοί εργάτες άπέφευγαν τήν Βοστώνη γι' αυτόν άκριβώς τόν λόγο. Αυτή όμως ήταν ή πόλη όπου βρέθηκαν σάν χαμένα πρόβατα οι 'Ιρλανδοί γύρω στά μέσα τού προηγούμενου αιώνα — και υπέφεραν τίς οικονομικές συνέπειες τής εκεί παραμονής των επί πολλά χρόνια.

'Η εισαγωγή τής άτμοκίνησης στά πλοία δέν επηρέασε τήν μετανάστευση μόνο άπό άποψη τόπου προέλευσης των νέων κατοίκων τής 'Αμερικής. Τήν επηρέασε και μέ πολλούς άλλους τρόπους. Τό ταξίδι περιορίστηκε άπό τόν έντελώς άκαθόριστο χρόνο των 30-90 ήμερών στόν πολύ καθορισμένο χρόνο των 10 ήμερών. Έκτός άπό αυτό, τό υπερατλαντικό ταξίδι άρχισε νά γίνεται προσιτό στους εργαζόμενους. Έτσι, έμφανίσθηκαν τά πρώτα μεγάλα επιβατικά υπερατλαντικά σκάφη. 'Η μετανάστευση δέν έξηρτάτο πιά άπό τό εμπόριο. Οι έξελίξεις αυτές επέδρασαν τόσο άριθμητικώς, όσο και ποιοτικώς, στην μετανάστευση. 'Ο άριθμός των μεταναστών αύξήθηκε άπό 5.000.000 κατά τήν πρίν άπό τόν εμφύλιο πόλεμο περίοδο στά 10.000.000 κατά τήν τριακταετία πού τόν άκολούθησε και τά 15.000.000 στά 15 χρόνια μετά τήν 30ετία αυτή. Τό ίδιο ριζική ύπήρξε ή άλλαγή στους τόπους προέλευσης τού μεταναστευτικού κύματος. Τό 1882 τό 87% των μεταναστών προερχόταν άπό χώρες τής βόρειας ή τής δυτικής Εύρώπης. Όμως 25 χρόνια άργότερα τό 81% προερχόταν άπό χώρες τής νότιας ή τής ανατολικής Εύρώπης. Έτσι, ή άμερικανική κοινωνία δέχθηκε στους κόλπους τής άφθονα στοιχεία σλαβικής, έβραϊκής και μεσογειακής καταγωγής.

Βέβαια οι μαύροι ήλθαν στις 'Ηνωμένες Πολιτείες όχι μέ τήν θέλησή τους και ό τόπος προορισμού των καθοριζόταν άπό άλλους. Έν τούτοις, ό τόπος αυτός δέν αντιπροσώπευε μιάν έπιλογή τυχαία. Οι μαύροι συγκεντρώθηκαν στόν Νότο, τού όποιου τό κλίμα και τό έδαφος παρουσιάζονταν κατάλληλα γιά τό είδος των καλλιεργειών, πού μπορούσαν νά άναπτυχθούν εκεί κάτω άπό τίς περιοριστικές συνθήκες τής δουλειάς. Μετά τήν εφεύρεση τής μηχανής βάμβακος, τό 1793, οι δοϋλοι στις 'Ηνωμένες Πολιτείες χρησιμοποιούνταν κυρίως γιά τήν παραγωγή βάμβακος, μέ τό άποτέλεσμα οι μαύροι νά πάνε άκόμα νοτιώτερα και νά συγκεντρωθούν στις βαμβακοπαραγωγικές περιοχές τού Μισισίππη, τής 'Αλαμπάμας, τής Γεωργίας και τής βόρειας Λουιζιάνας. 'Ακόμα και μετά τόν τερματισμό τής δουλειας, ή συγκέντρωση των μαύρων σέ μιά περιοχή, πού επρόκειτο νά παραμείνει ή φτωχότερη σ' όλη τήν χώρα, τούς στέρησε άπό κάθε πιθανότητα οικονομικής άνόδου. Σήμερα, τό μισό τού μαύρου πληθυσμού, πού ζει έκτός Νότου, κερδίζει 50% περισσότερα χρήματα άπό τό άλλο μισό, πού έξακολουθεί νά ζει εκεί. Είναι φανερό πώς τό μέσο εισόδημα τού μαύρου πληθυσμού είναι τόσο χαμηλό σήμερα άκριβώς λόγω τής γεωγρα-

φικής κατανομής του — μαζί με άλλα αίτια.

Μερικοί μετανάστες εγκαταστάθηκαν σε περιοχές της χώρας, που είναι οι πλησιέστερες στον τόπο της καταγωγής των. Π.χ. οι Κινέζοι και οι Ιάπωνες εγκαταστάθηκαν στην Χαβάη ή στην Δυτική Ακτή, οι Μεξικανοί-Αμερικανοί στην νοτιοδυτική Αμερική και οι Κουβανέζοι στην Φλόριδα. Η συγκέντρωση των Πρότο Ρικάνων και των Δυτικοϊνδιάνων στην Νέα Υόρκη είναι αποτέλεσμα της εύκολης προσαρμοστικότητάς τους στις μεγάλες αεροπορικές και ατμοπλοϊκές γραμμές, που προσφέρει ο 20ός αιώνας.

Τό ιστορικό της κάθε εθνικής ομάδας είναι διαφορετικό. Όλες οι ομάδες όμως επηρεάστηκαν από παρόμοιους παράγοντες όπως η μέση ηλικία, ο τόπος της μόνιμης εγκατάστασης, ο χρόνος της άφιξης, οι ικανότητες των ατόμων και τό πολιτιστικό υπόβαθρο. Η τρέχουσα οικονομική κατάσταση της κάθε ομάδας σχετίζεται με ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων. Παρ' όλα αυτά, καμία ομάδα δεν είναι μοναδική σε κάτι. Ούτε άλλωστε εμφανίζεται τόσο διαφορετική όσο η σύγκριση με τόν στατιστικό παναμερικανικό μέσο όρο υποδηλώνει. Τό κάθε χαρακτηριστικό ή τήν κάθε ιδιότητα μιās εθνικής ομάδας συμμερίζονται τώρα άτομα από άλλες ομάδες. Ο ίδιος ο παναμερικανικός μέσος όρος δεν είναι τίποτε άλλο παρά μία συνισταμένη όλων αυτών των ιδιοτήτων και καταστάσεων — διεθνικώς θεωρουμένων.

Ίσως τό πιό ενδιαφέρον στοιχείο γιά τίς διάφορες εθνικές ομάδες, που σήμερα συναποτελούν τόν αμερικανικό λαό, είναι ή βελτίωση της οικονομικής των κατάστασης με τό πέρασμα του χρόνου. Η πρόοδος θεωρείται γενικά τόσο δεδομένη στις Ήνωμένες Πολιτείες, ώστε χρειάζεται νά τονίζει κανείς συχνά ότι δεν αντιπροσωπεύει μιάν αυτόματη διαδικασία. Σε πολλές περιοχές της Γης ζουν άνθρωποι, σε επίπεδο όχι πολύ υψηλότερο εκείνου των προγόνων των. Άλλά πέρα από τίς βελτιώσεις στο βιοτικό επίπεδο, τήν πολιτική εκπροσώπηση και τήν μακροζωία, οι εθνικές ομάδες της Αμερικής έχουν ανέβει και με σχετικιστικά κριτήρια. Οι Ιταλο-Αμερικανοί, που είχαν εισόδημα λιγότερο του 50% του εθνικού μέσου όρου στις αρχές του αιώνα, έχουν τώρα εισόδημα μεγαλύτερο από αυτό. Οι πάμπτωχοι Έβραίοι του τέλους του 19ου αιώνα κερδίζουν τώρα περισσότερα χρήματα από οποιαδήποτε άλλη εθνική ομάδα, περιλαμβανομένων των Αγγλοσλαβών. Ο ρυθμός προόδου των διαφόρων εθνικών ομάδων ποικίλλει εξαιρετικά. Πρόοδος λοιπόν συντελείται παντού — και είναι ριζική.

Κάθε εθνική ομάδα έχει συναντήσει εμπόδια στην προσπάθειά της νά φτιάξει μιá καλύτερη ζωή στον τόπο αυτόν. Άλλά τά εμπόδια και ή οδύνη που γνώρισαν πριν φθάσουν εδώ συνήθως είναι πολύ περισσότερα από όσα υπέστησαν ή υφίστανται στο αμερικανικό έδαφος. Ο αντισημιτισμός στην Αμερική σήμαινε μιá τάση περιφρόνησης προς τούς Έβραίους και περιορισμού των επαγγελματικών των δραστηριοτήτων. Δεν σήμαινε τόν κίνδυνο μαζικής εκτόπισης ή μαζικής σφαγής. Ακόμα και ή ιστορική εμπειρία της δουλείας υπήρξε χειρότερη γιά όσους Αφρικανούς έπασαν στό χέρια Αράβων ή Ισπανών. Με λίγα λόγια, ή Αμερική δεν μπορεί νά θεωρηθεί ότι απέφυγε τά σοβαρά αμαρτήματα, στό όποια πέφτουν όλοι οι άνθρωποι. Αυτό που χαρακτηρίζει τήν αμερικανική εμπειρία είναι ή έκταση στην όποια μπόρεσαν νά λειτουργήσουν εδώ και άλλοι θετικοί παράγοντες — οι όποιοι ανέστρεψαν τίς διάφορες άρνητικές τάσεις.

Κάθε εθνική ομάδα έχει αλλάξει από τότε που έγκα-

Καραβάνι όποιων κατευθύνεται δυτικά της Χέλβνα (Μοντάνα). Τέλη της δεκαετίας του 1860.

ταστάθηκε στις Ήνωμένες Πολιτείες. Άλλά και ή ίδια ή αμερικανική κοινωνία έχει αλλάξει σάν αποτέλεσμα της εγκατάστασης ποικίλων εθνικών ομάδων στο έδαφος της. Τό πιό συγκλονιστικό σχετικό παράδειγμα είναι ότι αυτή τή στιγμή μετέχουν στο Κογκρέσο ή στο Άνώτατο Δικαστήριο άτομα, των όποιων οι πρόγονοι μεταφέρθηκαν εδώ ως σκλάβοι. Στίς πολιτικές, τίς επισημονικές, τίς καλλιτεχνικές και τίς οικονομικές κορυφές του τόπου συγκαταλέγονται αυτή τήν στιγμή άτομα, των όποιων οι μετανάστες πρόγονοι χαρακτηρίζονταν περιφρονητικά ως «άνθρωποι κατώτερης φυλής ή νοημοσύνης». Τίποτα δεν αποδείχθηκε πιό τονωτικό γιά τήν ανθρώπινη πρόοδο από τήν ικανότητα της Αμερικής νά αξιοποιεί τίς εγγενείς δυνατότητες του ατόμου — ανεξαρτήτως φυλής, κοινωνικής τάξης ή εθνικής προέλευσης.

Η άφομοίωση των μη γηγενών εθνικών ομάδων στό αμερικανικό πρότυπο είναι άμφιδρομη. Η καθημερινή γλώσσα, οι διαιτητικές συνήθειες, ή μουσική και τά πολιτιστικά χαρακτηριστικά της σημερινής αμερικανικής κοινωνίας παρουσιάζουν σημεία βαθύτατου έπηρεασμού από διάφορες εθνικές πηγές. Όμως, οι έπηρεασμοί αυτοί δένουν μεταξύ τους κατά θαυμαστό τρόπο σε ένα ενιαίο σύνολο, που έχει πιά τό δικό του πρόσωπο και τήν δική του σφραγίδα. Οι εθνικές ομάδες δεν εξαφανίσθηκαν σε κάποια χοάνη, όπως πίστευαν οι παλαιοί. Ούτε όμως οι ίδιες οι ομάδες αυτές, ούτε ή χώρα στό σύνολό της, είναι πιά απaráλλακτες. Κάτι έχει αλλάξει σ' άμφοτέρους τούς παράγοντες, κάτι καινούργιο έχει γεννηθεί, που ικανοποιεί περισσότερο και όδηγει σε δρόμους άγνωστους μέχρι τώρα. Ίσως πρόκειται γιά μιάν έντελώς καινούργια ανθρώπινη κατάσταση.

(Περίληψη από τό βιβλίο του Τόμας Σόουελ (άνωτέρου έταίρου του Ίνστιτούτου Χούβερ του Πανεπιστημίου Στάνφορντ), με τίτλο Η Αμερική των Έθνοτήτων.

Αναδημοσιεύεται από τό περιοδικό Διάλογος, της Αμερικανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, (άρ. φύλλου 39 - 1983/Β), κατόπιν ειδικής άδειας. Τά έργα των Έβραίων μεταναστών που δημοσιεύονται είναι έπίσης από τό ίδιο περιοδικό).

μέ εξωτερική επιγραφή
έτους 5619. Σήμερα
τό έβραϊκό έτος
είναι 5744.
Τό παρόν άρχοντικό
βρίσκεται στή Βέροια.

Η Ροζαλία

της ζωγράφου
ΧΡΥΣΟΥΛΑΣ ΖΩΓΙΑ

Μας την έφερε στο σπίτι μας ή μαμά της νά παίξουμε. Ήταν ένα κοριτσάκι μέ κίτρινα μάτια, ξανθοκόκκινα κατσαρά μαλλάκια καί στο όβάλ της πρόσωπο ξεχώριζε ένα χαμόγελο πού την έκανε συμπαθητική. Δέν ήταν από τά δημοφιλή κοριτσάκια, μά δέν ήξερα τί είχε, καί όλα τ' αγοράκια τή βλέπανε μεγάλη καί προτιμούσαν νά μιλάνε έξωχωρα μαζί της, παρά νά παίζουνε παρέα της. Τότε δέν τό καταλάβαινα γιατί ήμουν παιδί. Νόμιζα, έπειδή ήτανε έβραιοπούλα της κάνανε αυτά τά καμώματα. Την πήρα παράμερα καί της είπα πώς έμεις στο σπίτι μας αγαπάμε τούς Έβραίους κι ό μπαμπάς λέει πώς είναι νοικοκυρεμένοι άνθρωποι. Λέει, ακόμα, πώς Έβραϊός δέν έγινε ποτέ ζητιάνος. Την έποχή εκείνη ό τόπος μας ήταν γεμάτος ζητιάνους πού έπαιτούσαν ένα ξεροκόματο γιά νά επιβιώσουν. Η Ροζαλία τότε μου είπε πώς τ' αγοράκια την «αγαπάνε». Αυτό δέν τό κατάλαβα πάλι. Φαίνεται ότι οι έρωτικές μου κεραίες είχανε κάποια καθυστέρηση καί συνέχιζα νά παίζω ξένοιαστα μέ τ' αγοράκια κι ή Ροζαλία νά κρυφομιλάει μαζί τους.

Μεγαλώσαμε σταματήσαμε τά παιγνίδια στά τετράγωνα της γειτονιάς καί γίναμε κάπως σοβαρές μαθήτριες των Καλογραιών. Έκει ξεχωρίζαμε από τίς άλλες. Φορούσαμε μαύρες αλπαγαδένιες ποδιές, λινό λευκό κολλαριστό γιακαδάκι μέ θυοίε λευκές μανσέτες πού μάς τίς άλλαζαν οι μανάδες μας κάθε πρωί λές καί είχανε συναγωνισμό μεταξύ τους ποιά νά στείλει πιο καλά περιποιημένο τό κοριτσάκι της στο σχολείο. Ξεχωρίζαμε ακόμη άπ' τ' άλλα κορίτσια στούς κόκκινους φλόγγους πού είχαμε δεμένους μπροστά στο γιακαδάκι μας. Μας τόν είχανε δεμένο οι μαμάδες μας σάν φλοτάν παπιγιόν (αυτό άλλωστε ήταν τό ντύσιμο της σχολής μας τότε).

Μέχρι εδώ τά πράγματα πήγαιναν καλά μεταξύ μας. Μιά μέρα ή Ροζαλία είδε τή δική μου χρυσόδετη «Διάπλαση των Παίδων» καί θέλησε νά δέσει καί τή δική της θυοία. Την πήρα καί πήγαμε μαζί στο βιβλιοδετείο. Ό βιβλιοδέτης ήταν άπασχολημένος μέ άλλον πελάτη καί μάς περιποιήθηκε ό γιός του. Μόλις μάς είδε, ή μάλλον μόλις είδε τή Ροζαλία, πήρε τόν τόμο της Διάπλασης καί της είπε πώς θά τόν έπιμεληθεί ό ίδιος «καί τά χρυσά γράμματα θά μοιάζουν μέ τά χρυσά μαλλιά σου» της είπε. Γελάσαμε ντροπαλά κι οι δύο. Όταν πήγε ή Ροζαλία νά πάρει τόν τόμο βρήκε μέσα ένα σημείωμα μέ τίς λέξεις: «Σ' αγαπώ, περιμένω απάντηση τό βράδυ στις 3».

Η Ροζαλία έδωσε την απάντηση εκείνο τό βράδυ στις όκτώ καί συνέχισε ποιητικά: «κάθε βραδάκι στις όκτώ στο ίδιο μέρος τό γνωστό μέ καρδιοχτύπι». Ό έρωας φούντωσε... Τό μάθανε οι δικοί της καί γίνανε από Έβραϊοι... Τούρκοι από θυμό. Τ όμαθε κι ό βιβλιοδέτης κι άναψοκοκκίνησε. «Συμμάζεψε τό γιό σου ό ένας, συμάζεψε τήν κόρη σου ό άλλος».

— Την αγαπώ πολύ πατέρα καί θά την παντρευτώ.

— Πρώτα οι άδελφές σου καί μετά έσύ, είπε ήρεμα ό πατέρας του, χωρίς νά θέξει τήν διαφορά της θρησκείας. «Άσε νά παντρεύσουμε τά κορίτσια καί μετά βλέπουμε» τού είπε μαλακά, γιά νά τού δώσει χρόνο νά σκεφθεί. Ίσως φθαρεί ό έρωτας...

Άπό την άλλη μεριά οι γονείς της Ροζαλίας.

— Σ' αγαπάει γιατί είσαι πλουσιοκόριτσο έλεγε ή μαμά...

— Τόν αγαπάς...; πού άκούστηκε Έβραία νά πάρει Χριστιανό; Έμäs δυό χιλιάδες χρόνια μάς κυνηγάνε θεοί καί δαίμονες, μείναμε κολώνες, καί σύ θά άλλαξοπιστήσεις γιά τόν γιό τού βιβλιοδέτη; Κλείδωμα καί φυλακή από αύριο.

Άπό δώ άρχίζει τό δράμα. Άπό τίς ύπηρετίες διοχετεύονταν στην άρχή τά ραβασάκια μεταξύ τους κι άργότερα μόνοι τους μέ διανομέα ένα βοδινό κόκκαλο. Έγραφε τό ραβασάκι της ή Ροζαλία τό δίπλωνε καί τό έχωνε στο βοδινό κόκκαλο στο χώρο πού είναι τό μεδούλι καί τό πετούσε στο στενό πού είχε πίσω από τό σπίτι της τόπερνε ό αγαπημένος της καί μέ τόν ίδιο τρόπο της άπαντούσε πετώντας το στον κήπο της αύλης της. Έτσι τό βοδινό κόκκαλο έγινε ό μυστικός διανομέας τους.

Αυτό κράτησε πολύ καιρό, τόσο πού νά γιγαντώσει τόν έρωτα καί νά φτάσει στο άπρωχώρητο. Μιά νύχτα ή Ροζαλία έσπασε τά δεσμά της φυλακής καί ξεπόρτισε. Κλεφτήκαγε. Ένα ταξί πού την περίμενε στο στενό σοκάκι μέ τόν αγαπημένο της την οδήγησε στη Λάρισα καί κούρνιασαν σ' ένα συγγενικό τους σπίτι. Η μέρα ήταν κρύα καί βροχερή. Άρχισε τά τρεχάματα εδώ καί εκεί γιά νά βγάλει τίς άδειες. Άντίσταση παντού γιατί τό κορίτσι ήταν αλλόθρησκο καί ανήλικο. Η άγωνία κι ή αγάπη πού είχε μέσα του, δέν λογαριάζει τή βροχή, μητε πώς ήταν βρεμένος ως τό κόκκαλο. Ό άρχιραββίνος τόν παίδευε, ό μητροπολίτης τό ίδιο, ή άστυνομία τόν κυνηγάγε. Η άγωνία, τό άγχος θέριεψαν.

Τέλος έγινε ή πρώτη ύποχώρηση. Ό μητροπολίτης έδωσε τήν άδεια της βάφτισης κι έτσι ή Ροζαλία βαφτίστηκε κι έγινε Χριστιανή. Τώρα ήθελε τήν άδεια γάμου γιά νά στεφανωθούνε. Άλλα τρεξίματα μέσα στη βροχή κι άλλες άδειες κι ή πρωτόγονη γραφειοκρατία της έποχής τόν έρριξε στο κρεβάτι τού θανάτου. Καιγότανε σύσσωμος στον πυρετό. Η Ροζαλία ξενοχτούσε πλάι του. Ό γιατρός της Λάρισας διέγινωσέ «διπλή πνευμονία μέ καλπάζουσα» καί μετά από τρείς μέρες μαρτυρίου ξεψύχησε στη στοργική άγκαλιά της αγαπημένης του χωρίς νά προφθάσει νά την κάνει νόμιμα γυναίκα του.

Η Ροζαλία έμεινε μόνη μ' ένα έμβρυο μέσα της. Περιφρονημένη άπ' όλους τούς Έβραίους. Οι συγγενείς της δέν την συγχώρεσαν. Γιά παραδειγματισμό των άλλων κοριτσιών. Βρισκόταν στο δρόμο μέ τό έμβρυο πλαισιωμένη μέ τά ταμπού της έποχής. Άκόμη κι ό πατέρας μου μου άπαγόρευσε νά την βλέπω. «Φίλις μέ τή Ροζαλία δέν θέλω», είπε. Ό βιβλιοδέτης φαίνεται ήταν άληθινός Χριστιανός άπλωσε τό χέρι του καί κράτησε τή Ροζαλία σπίτι του.

— Είσαι γυναίκα του γιου μου και κόρη μου της είπες. 'Εν δσω σ' αναγνωρίζω ἐγώ γιά γυναίκα του γιου μου και αὐριανή μητέρα του ἐγγονου μου, τί νά τόν κάνεις τόν νόμο; Θά μείνεις μαζί μας.

"Εμεινε μαζί τους πολλά χρόνια. Μιά μέρα της είπες: «Ροζαλία κόρη μου, τά δυό κορίτσια μου τά πάντρεψα, τόν γιό σου και ἐγγονό μου τόν ἀποκατέστησα, εἶναι ἡ σειρά σου. Σέ ζητάει ὁ τάδε. Εἶναι καλός νέος κι ἀξιωματικός τίς λές;

— 'Εγώ τόν γιό σας, πατέρα ἀγάπησα, μ' ἄλλον ἀντρα νά ζήσω δέν θ' ἀντέξω.

'Ο βιβλιοδέτης ὅμως ἐπέμεινε νά τήν ἀποκαταστήσει γιατί εἶχε γεράσει κι ἐπρεπε νά τήν παραδώσει σέ

καλά και γερά χέρια μιά πού οἱ γονεῖς της τήν περιφρόνησαν. 'Η Ροζαλία ἔτσι πτωχή πού ἦταν εἶπε τό ναί» μέ πόνο και παντρεύτηκε τόν ἀξιωματικό.

'Από τότε δέν ξαναχαμογέλασε. 'Ἦταν εὐγενική περιποιητική μαζί του ἀλλά χωρίς ἀγάπη. Αυτό τό «χωρίς ἀγάπη» τήν ὁδήγησε σέ μαρασμό και μετὰ ἀπό λίγα χρόνια πέθανε.

Ρωτῶ τόν ἑαυτό μου. 'Εγώ τί ἔκανα; Τίποτα! Εἶχα νά της μιλήσω ἀπό τότε πού πήγαμε μαζί στό βιβλιοδετεῖο μέ τή «Διάπλαση τῶν Παίδων». Αὐτή ἦταν ἡ διάπλαση τῶν παίδων της ἐποχῆς μου.

(«Θεσσαλία» — Βόλου 23.10.1983)

ΔΥΟ ΕΒΡΑΙΟΠΟΥΛΑ ΕΚΑΝΑΝ Ο,ΤΙ ΔΕΝ ΕΚΑΝΕ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Στήν τελευταία πρό του θανάτου του συνέντευξη πρὸς τόν Γ. Πηλιχό («Νέα», 9.12.1983), ὁ Στρατῆς Δούκας (πέθανε σέ ἡλικία 89 ἐτῶν, λίγες μέρες μετὰ τή συνομιλία αὐτή), εἶπε και τά παρακάτω, πού τά ἀναδημοσιεύουμε μέ τόν ἴδιο ὑπότιτλο τῆς ἐφημερίδος:

Γ. ΠΗΛΙΧΟΣ: Πὼς ἐκδήλωσε ἡ Πολιτεία τή συμπαράστασή της ἀπέναντί σας, αὐτά τά τελευταία χρόνια πού βρισκαίστε ἀνῆμπορος ν' ἀντιμετωπίσετε ὁ ἴδιος τά προβλήματα τῆς ζωῆς;

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ: 'Εγώ θά ἤμουνα στήν ψάθα τώρα, ἀν δέ βρίσκονταν δύο ἀνθρώποι πού μου φέρθηκαν σάν νά ἦταν παιδιά μου. Εἶναι μιά ἱστορία πού θά στήν πῶ, ἀλλά ὅσο ζῶ δέ θά 'θελα νά τή φέρεις στή δημοσιότητα.

Κατά τήν κατοχή ἀπό τοὺς Γερμανοὺς, ὁ Πεντζίκης μου 'στεῖλε ἀπό τή Θεσσαλονίκη, μιά ἐβραϊκή οἰκογένεια, μάνα, πατέρα και δυό παιδιά, γιά νά τοὺς κρύψω στό σπίτι μου. Πρῶτα ἔφτασαν τά παιδιά, ὁ 'Αρνάλδος και ὁ 'Ιζος, κι ὕστερα οἱ γονεῖς — Ταζάρτες ἦταν τό ἐπώνυμό τους. Πῶς νά τοὺς πῶ δχι. 'Εμένα ἡ ἀνθρωπιά μου εἶναι σύμφυτη μέ τήν ὑπαρξή μου ὅλη. Τοὺς πήρα λοιπόν στό σπίτι, αὐτό στήν ὁδὸ 'Ορμηνίου 3, τό ξέρεις. Δυό δωμάτια ὅλο κιόλο. Πῆραν τό ἕνα ἐκεῖνοι, και στό ἄλλο μείναμε ἡ γυναίκα μου κι ἐγώ. Ξαφνικά χτυπάει ἡ πόρτα κι ἐμφανίζεται ὁ Μόλλας, ὁ γνωστός κα-

Στρατῆς Δούκας

Συνήθως ἡ Πολιτεία ἀδιαφορεῖ γιά τοὺς ζῶντες

ραγκιζοπαίχτης, τόν θυμᾶσαι, και μέ παρακαλᾷ νά κρύψω τό γιό του, πού ἦταν στήν ΟΠΛΑ και μόλις εἶχε τραυματιστεῖ σέ κάποια συμπλοκή μέ τοὺς Γερμανοὺς. Οὔτε και σέ κείνον μπορούσα νά πῶ δχι. Τοὺς δώσαμε τό δωμάτιό μας κι ἐμεῖς κοιμόμαστε στό «ἀντρέ». 'Επρεπε ὅμως νά τοῦ βρῶ και γιαντρό τῆς ἐμπιστοσύνης μου, γιά νά τοῦ βγάλει τή σφαῖρα. Εἶναι θαῦμα πὼς δέ μᾶς ἀνακαλύψανε, γιατί ὁ αἰθέρας πού χρησιμοποίησε ὁ γιαντρός στήν ἐπέμβαση, μύριζε ὡς ἔξω στό δρόμο κι ἀν μᾶς πέρνανε χαμπάρι οἱ Γερμανοί, κανείς μας δέ θά 'χε γλυτωμό. Εὐτυχῶς ὅλα πήγαν καλά ὡς τήν 'Απελευθέρωση. Μετὰ τόν πόλεμο τά δυό 'Εβραϊόπουλα, ἀντρες πιά, πήγαν στήν 'Ιταλία κι ἐγκαταστάθηκαν στό Μιλάνο, ὅπου μαζί μέ δυό τρεῖς ἄλλους ἔκαναν μιά μεγάλη ἐπιχείρηση, μέ χίλια άτομα προσωπικό σήμερα.

"Όταν ἔλειπα στή Μόσχα, γιά νά κάνω ἐκεῖνη τήν ἐγχείρηση στόν προστάτη πού τήν τελευταία στιγμή μέ φόβισε ἡ γυναίκα μου και δέν τήν ἔκανα, ἦρθε στήν 'Αθήνα γιά νά μέ δεῖ ὁ 'Αρνάλδος.

Εἶχε καταλάβει, εἶχε πληροφορηθεῖ δέν τό ξέρω, ὅτι περνούσαμε ἄσχημα. 'Από τότε δέν ἔπαψε οὔτε μήνα πού νά μή μου στέλνει ἕνα τακτικό βοήθημα. Τά τελευταία μου χρόνια μου ἔστειλε 27.500 τό μήνα.

Χωρίς αὐτά τά λεφτά δέ θά εἶχαμε ἡ γυναίκα μου κι ἐγώ αὐτά τά δυό κρεβάτια στό γηροκομεῖο. "Όσο γιά τήν Πολιτεία, ἔτσι φέρεται συνήθως ἡ Πολιτεία, ἀδιαφορεῖ ὅσο ζεῖς κι ὅταν πεθάνεις σου στέλνει ἕνα στεφάνι στόν τάφο σου.

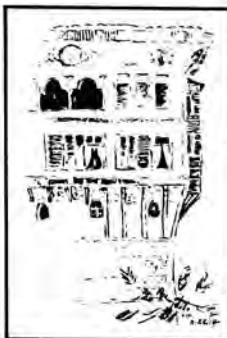
ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σουρμελή 2 — 104 39, 'Αθήνα
'Υπεύθυνος σύμφωνα μέ τό νόμο
'Ο Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. 'Ιωσήφ Λόβιγγερ
Σουρμελή 2 — τηλ.: 88.39.951

Τά ἐνυπόγραφα ἀρθρα ἐκφράζουν
τίς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα τους

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Έβραϊκό αρχοντικό
με έξωτερική επιγραφή
έτους 5619. Σήμερα
το έβραϊκό έτος
είναι 5744.
Το παρόν αρχοντικό
βρίσκεται στη Βέροια.

Η Ροζαλία

της ζωγράφου
ΧΡΥΣΟΥΛΑΣ ΖΩΓΙΑ

Μας τήν έφερε στο σπίτι μας ή μαμά της νά παίξουμε. Ήταν ένα κοριτσάκι μέ κίτρινα μάτια, ξανθοκόκκινα κατσαρά μαλλάκια καί στο όβάλ της πρόσωπο ξεχώριζες ένα χαμόγελο πού τήν έκανε συμπαθητική. Δέν ήταν από τά όμορφα κοριτσάκια, μά δέν ήξερα τί είχε, καί όλα τ' αγοράκια τή βλέπανε μεγάλη καί προτιμούσαν νά μιλάνε έξωωρα μαζί της, παρά νά παίζουνε παρέα της. Τότε δέν τό καταλάβαινα γιατί ήμουνα παιδί. Νόμιζα, έπειδή ήτανε έβραιοπούλα της κάνανε αυτά τά καμώματα. Τήν πήρα παρόμερα καί της είπα πώς έμεις στο σπίτι μας αγαπάμε τούς Έβραίους κι ό μπαμπάς λέει πώς είναι νοικοκυρεμένοι άνθρωποι. Λέει, άκόμα, πώς Έβραϊός δέν έγινε ποτέ ζητιάνος. Τήν έποχή εκείνη ό τόπος μας ήταν γεμάτος ζητιάνους πού έπαιτούσαν ένα ξεροκόματο γιά νά επιβιώσουν. Ή Ροζαλία τότε μου είπε πώς τ' αγοράκια τήν «αγαπάνε». Αυτό δέν τό κατάλαβα πάλι. Φαίνεται ότι οι έρωτικές μου κεραίες είχανε κάποια καθυστέρηση καί συνέχιζα νά παίζω ξένοιαστα μέ τ' αγοράκια κι ή Ροζαλία νά κρυφομιλάει μαζί τους.

Μεγαλώσαμε σταματήσαμε τά παιγνίδια στά τετράγωνα της γειτονιάς καί γίναμε κάπως σοβαρές μαθήτριες τών Καλογραιών. Έκεί ξεχωρίζαμε από τίς άλλες. Φορούσαμε μαύρες άλπαγαδέινες ποδιές, λινό λευκό κολλαριστό γιανκαδάκι μέ όμοιες λευκές μανσέτες πού μάς τίς άλλαζαν οι μανάδες μας κάθε πρωί λές καί είχανε συναγωνισμό μεταξύ τους ποιά νά στείλει πιο καλά περιποιημένο τό κοριτσάκι της στο σχολείο. Ξεχωρίζαμε άκόμη άπ' τ' άλλα κορίτσια στους κόκκινους φλόγγους πού είχαμε δεμένους μπροστά στο γιανκαδάκι μας. Μάς τόν είχανε δεμένο οι μαμάδες μας σάν φλοτάν παπινιόν (αυτό άλλωστε ήταν τό ντύσιμο της σχολής μας τότε).

Μέχρι εδώ τά πράγματα πήγαιναν καλά μεταξύ μας. Μιά μέρα ή Ροζαλία είδε τή δική μου χρυσόδετη «Διάπλαση τών Παίδων» καί θέλησε νά δέσει καί τή δική της όμοια. Τήν πήρα καί πήγαμε μαζί στο βιβλιοδετείο. Ό βιβλιοδέτης ήταν άπασχολημένος μέ άλλον πελάτη καί μάς περιποιήθηκε ό γιός του. Μόλις μάς είδε, ή μάλλον μόλις είδε τή Ροζαλία, πήρε τόν τόμο της Διάπλασης καί της είπε πώς θά τόν έπιμεληθεί ό ίδιος «καί τά χρυσά γράμματα θά μοιάζουν μέ τά χρυσά μαλλιά σου» της είπε. Γελάσαμε ντροπαλά κι οι δύο. Όταν πήγε ή Ροζαλία νά πάρει τόν τόμο βρήκε μέσα ένα σημείωμα μέ τίς λέξεις: «Σ' αγαπώ, περιμένω άπάντηση τό βράδυ στις 3».

Ή Ροζαλία έδωσε τήν άπάντηση εκείνο τό βράδυ στις όκτώ καί συνέχισε ποιητικά: «κάθε βραδάκι στις όκτώ στο ίδιο μέρος τό γνωστό μέ καρδιοχτύπι». Ό έρωας φούντωσε... Τό μάθανε οι δικοί της καί γίνανε από Έβραϊοι... Τοῦρκοι από θυμό. Τ όμαθε κι ό βιβλιοδέτης κι άναψοκοκκίνησε. «Συμμάζεψε τό γιό σου ό ένας, συμάζεψε τήν κόρη σου ό άλλος».

— Τήν αγαπώ πολύ πατέρα καί θά τήν παντρευτώ.

— Πρώτα οι άδελφές σου καί μετά εσύ, είπε ήρεμα ό πατέρας του, χωρίς νά θίξει τήν διαφορά της θρησκείας. «Άσε νά παντρεύσουμε τά κορίτσια καί μετά βλέπουμε» τού είπε μαλακά, γιά νά τού δώσει χρόνο νά σκεφθεί. Ίσως φθαρεί ό έρωτας...

Άπό τήν άλλη μεριά οι γονείς της Ροζαλίας.

— Σ' αγαπάει γιατί είσαι πλουσιοκόριτσο έλεγε ή μαμά...

— Τόν αγαπάς...; πού άκούστηκε Έβραία νά πάρει Χριστιανό; Έμάς δυό χιλιάδες χρόνια μάς κυνηγάνε θεοί καί δαίμονες, μέινουμε κολώνες, καί σύ θά άλλαξοπιστήσεις γιά τόν γιό τού βιβλιοδέτη; Κλείδωμα καί φυλακή από αύριο.

Άπό δώ αρχίζει τό δράμα. Άπό τίς υπηρέτριες διαχτευόνταν στην αρχή τά ραβασάκια μεταξύ τους κι άργότερα μόνοι τους μέ διανομέα ένα βοδινό κόκκαλο. Έγραφε τό ραβασάκι της ή Ροζαλία τό δίπλωνε καί τό έχανε στο βοδινό κόκκαλο στο χώρο πού είναι τό μεδούλι καί τό πετούσε στο στενό πού είχε πίσω από τό σπίτι της τόπερνε ό αγαπημένος της καί μέ τόν ίδιο τρόπο της άπαντούσε πετώντας τό στόν κήπο της αύλης της. Έτσι τό βοδινό κόκκαλο έγινε ό μυστικός διανομέας τους.

Αυτό κράτησε πολύ καιρό, τόσο πού νά γιγαντώσει τόν έρωτα καί νά φτάσει στο άπροχώρητο. Μιά νύχτα ή Ροζαλία έσπασε τά δεσμά της φυλακής καί ξεπόρτισε. Κλεφτήκανε. Ένα ταξί πού τήν περίμενε στο στενό σοκάκι μέ τόν αγαπημένο της τήν όδήγησε στη Λάρισα καί κούρνιασαν σ' ένα συγγενικό τους σπίτι. Ή μέρα ήταν κρύα καί βροχερή. Άρχισε τά τρεχάματα εδώ καί εκεί γιά νά βγάλει τίς άδειες. Άντίσταση παντού γιατί τό κορίτσι ήταν άλλόθρησκο καί άνήλικο. Ή άγωνία κι ή αγάπη πού είχε μέσα του, δέν λογαριάζει τή βροχή, μήτε πώς ήταν βρεμένος ως τό κόκκαλο. Ό άρχιραββίνος τόν παίδευε, ό μητροπολίτης τό ίδιο, ή άστυνομία τόν κυνήγαγε. Ή άγωνία, τό άγχος θέριεψαν.

Τέλος έγινε ή πρώτη ύποχώρηση. Ό μητροπολίτης έδωσε τήν άδεια της βάφτισης κι έτσι ή Ροζαλία βαπτίστηκε κι έγινε Χριστιανή. Τώρα ήθελε τήν άδεια γάμου γιά νά στεφανωθούνε. Άλλα τρεξίματα μέσα στη βροχή κι άλλες άδειες κι ή πρωτόγονη γραφειοκρατία της έποχής τόν έρριξε στο κρεβάτι τού θανατά. Καιγότανε σύσσωμος στόν πυρετό. Ή Ροζαλία ξενοχτούσε πλάι του. Ό γιατρός της Λάρισας διέγινωσε «διπλή πνευμονία μέ καλπάζουσα» καί μετά από τρεις μέρες μαρτυρίου ξεψύχησε στη στοργική άγκαλιά της αγαπημένης του χωρίς νά προφθάσει νά τήν κάνει νόμιμα γυναίκα του.

Ή Ροζαλία έμεινε μόνη μ' ένα έμβρυο μέσα της. Περιφρονημένη άπ' όλους τούς Έβραίους. Οι συγγενείς της δέν τήν συγχώρεσαν. «Γιά παραδειγματισμό τών άλλων κοριτσιών». Βρισκόταν στο δρόμο μέ τό έμβρυο πλαισιωμένη μέ τά ταμπού της έποχής. Άκόμη κι ό πατέρας μου μου άπαγόρευσε νά τήν βλέπω. «Φίλιες μέ τή Ροζαλία δέν θέλω», είπε. Ό βιβλιοδέτης φαίνεται ήταν άληθινός Χριστιανός άπλωσε τό χέρι του καί κράτησε τή Ροζαλία σπίτι του.

— Είσαι γυναίκα του γιου μου και κόρη μου της είπε. 'Εν ὅσω σ' ἀναγνωρίζω ἐγώ γιά γυναίκα του γιου μου και αὐριανή μητέρα του ἐγγονου μου, τί νά τόν κάνεις τόν νόμο; Θά μείνεις μαζί μας.

— Έμεινε μαζί τους πολλά χρόνια. Μιά μέρα της είπε: «Ροζαλία κόρη μου, τά δυό κορίτσια μου τά πάντρεψα, τόν γιό σου και ἐγγονό μου τόν ἀποκατέστησα, εἶναι ἡ σειρά σου. Σέ ζητάει ὁ τάδε. Εἶναι καλός νέος κι ἀξιωματικός τίς λές;

— 'Εγώ τόν γιό σας, πατέρα ἀγάπησα, μ' ἄλλον ἀντρα νά ζήσω δέν θ' ἀντέξω.

— Ὁ βιβλιοδέτης ὅμως ἐπέμεινε νά τήν ἀποκαταστήσει γιατί εἶχε γράσει κι ἐπρεπε νά τήν παραδώσει σέ

καλά και γερά χέρια μιά πού οἱ γονεῖς της τήν περιφρόνησαν. Ἡ Ροζαλία ἔτσι πτωχή πού ἦταν εἶπε τό ναί! μέ πόνο και παντρεύτηκε τόν ἀξιωματικό.

— Ἀπό τότε δέν ξαναχαμογέλασε. Ἦταν εὐγενική περιποιητική μαζί του ἀλλά χωρίς ἀγάπη. Αὐτό τό «χωρίς ἀγάπη» τήν ὁδήγησε σέ μαρasmus και μετὰ ἀπό λίγα χρόνια πέθανε.

— Ρωτῶ τόν ἑαυτό μου. 'Εγώ τί ἔκανα; Τίποτα! Εἶχα νά της μιλήσω ἀπό τότε πού πήγαμε μαζί στό βιβλιοδετεῖο μέ τή «Διάπλωση τῶν Παίδων». Αὐτή ἦταν ἡ διάπλωση τῶν παίδων της ἐποχῆς μου.

(«Θεσσαλία» — Βόλου 23.10.1983)

ΔΥΟ ΕΒΡΑΙΟΠΟΥΛΑ ΕΚΑΝΑΝ Ο,ΤΙ ΔΕΝ ΕΚΑΝΕ Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Στήν τελευταία πρό του θανάτου του συνέντευξη πρὸς τόν Γ. Πηλιχό («Νέα», 9.12.1983), ὁ Στρατῆς Δούκας (πέθανε σέ ἡλικία 89 ἐτῶν, λίγες μέρες μετὰ τή συνμιλία αὐτή), εἶπε και τά παρακάτω, πού τά ἀναδημοσιεύουμε μέ τόν ἴδιο ὑπότιτλο τῆς ἐφημερίδος:

Γ. ΠΗΛΙΧΟΣ: Πῶς ἐκδήλωσε ἡ Πολιτεία τή συμπαράστασή της ἀπέναντί σας, αὐτά τά τελευταία χρόνια πού βρῖσκεστε ἀνῆμπορος ν' ἀντιμετωπίσετε ὁ ἴδιος τά προβλήματα τῆς ζωῆς;

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ: 'Εγώ θά ἤμουνα στήν ψάθα τώρα, ἀν δέ βρῖσκονταν δύο ἀνθρωποι πού μου φέρθηκαν σάν νά ἦταν παιδιά μου. Εἶναι μιά ἱστορία πού θά στήν πῶ, ἀλλά ὅσο ζῶ δέ θά 'θελα νά τή φέρεις στή δημοσιότητα.

Κατά τήν κατοχή ἀπό τοὺς Γερμανοὺς, ὁ Πεντζίκης μου 'στειλε ἀπό τή Θεσσαλονίκη, μιά ἐβραϊκή οἰκογένεια, μάνα, πατέρα και δυό παιδιά, γιά νά τοὺς κρύψω στό σπίτι μου. Πρῶτα ἔφτασαν τά παιδιά, ὁ 'Αρνάλδος και ὁ 'Ιζος, κι ὕστερα οἱ γονεῖς — Ταζάρτες ἦταν τό ἐπώνυμό τους. Πῶς νά τοὺς πῶ δχι. 'Εμένα ἡ ἀνθρωπιὰ μου εἶναι σύμφυτη μέ τήν ὑπαρξή μου ὅλη. Τοὺς πήρα λοιπόν στό σπίτι, αὐτό στήν ὁδὸ Ὁρμηνίου 3, τό ξέρεις. Δυό δωμάτια ὅλο κιόλο. Πῆραν τό ἕνα ἐκεῖνοι, και στό ἄλλο μείναμε ἡ γυναίκα μου κι ἐγώ. Ξαφνικά χτυπάει ἡ πόρτα κι ἐμφανίζεται ὁ Μόλλας, ὁ γνωστός κα-

Στρατῆς Δούκας

Συνῆθως ἡ Πολιτεία ἀδιαφορεῖ γιά τοὺς ζῶντες

ραγκιζοπαίκτης, τόν θυμάσαι, και μέ παρακαλεῖ νά κρύψω τό γιό του, πού ἦταν στήν ΟΠΛΑ και μόλις εἶχε τραυματιστεῖ σέ κάποια συμπλοκή μέ τοὺς Γερμανοὺς. Οὔτε και σέ κείνον μπορούσα νά πῶ δχι. Τοὺς δώσαμε τό δωμάτιό μας κι ἐμεῖς κοιμόμαστε στό «ἀντρέ». 'Επρεπε ὅμως νά τοῦ βρῶ και γιατρό τῆς ἐμπιστοσύνης μου, γιά νά τοῦ βγάλει τή σφαῖρα. Εἶναι θαῦμα πῶς δέ μᾶς ἀνακαλύψανε, γιατί ὁ αἰθέρας πού χρησιμοποίησε ὁ γιατρός στήν ἐπέμβαση, μύριζε ὡς ἔξω στό δρόμο κι ἀν μᾶς πέρνανε χαμπάρι οἱ Γερμανοί, κανεῖς μας δέ θά 'χε γλυτωμό. Εὐτυχῶς ὅλα πήγαν καλά ὡς τήν 'Απελευθέρωση. Μετὰ τόν πόλεμο τά δυό 'Εβραϊόπουλα, ἀντρες πιά, πήγαν στήν Ἰταλία κι ἐγκαταστάθηκαν στό Μιλάνο, ὅπου μαζί μέ δυό τρεῖς ἄλλους ἔκαναν μιά μεγάλη ἐπιχείρηση, μέ χίλια άτομα προσωπικό σήμερα.

— Ὅταν ἔλειπα στή Μόσχα, γιά νά κάνω ἐκεῖνη τήν ἐγχείρηση στόν προστάτη πού τήν τελευταία στιγμή μέ φόβισε ἡ γυναίκα μου και δέν τήν ἔκανα, ἤρθε στήν Ἀθήνα γιά νά μέ δεῖ ὁ 'Αρνάλδος.

Εἶχε καταλάβει, εἶχε πληροφορηθεῖ δέν τό ξέρω, δι περνούσαμε ἀσχημα. Ἀπό τότε δέν ἔπαψε οὔτε μήνα πού νά μή μου στέλνει ἕνα τακτικό βοήθημα. Τά τελευταία μου χρόνια μου ἔστειλε 27.500 τό μήνα.

Χωρίς αὐτά τά λεφτά δέ θά εἶχαμε ἡ γυναίκα μου κι ἐγώ αὐτά τά δυό κρεβάτια στό γηροκομεῖο. Ὅσο γιά τήν Πολιτεία, ἔτσι φέρεται συνῆθως ἡ Πολιτεία, ἀδιαφορεῖ ὅσο ζεῖς κι ὅταν πεθάνεις σου στέλνει ἕνα στεφάνι στόν τάφο σου.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σουρμελή 2 — 104 39, Ἀθήνα
'Υπεύθυνος σύμφωνα μέ τό νόμο
'Ο Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. 'Ιωσήφ Λόβιγγερ
Σουρμελή 2 — τηλ.: 88.39.951

Τά ἐνυπόγραφα ἀρθρα ἐκφράζουν
τίς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα τους

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Έρρίκος Σαπόρτα

ΜΙΑ ΖΩΗ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΗ

ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Στό Παρίσι ζει ένας άνθρωπος που τα τελευταία είκοσι χρόνια έχει αφιερωθεί στη συγκέντρωση στοιχείων και τη διάδοση της ιστορίας των Εβραίων της Θεσσαλονίκης: ονομάζεται Έρρίκος Σαπόρτα.

Ο Έρ. Σαπόρτα γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1898 και ζει στο Παρίσι από το 1916. Έχει γράψει μία συνοπτική ιστορία της πόλεως της Θεσσαλονίκης και των Εβραίων κατοίκων της από τους αρχαίους χρόνους και έχει εκδώσει ένα μυθιστόρημα, με τίτλο: «Γύρω από τον Λευκό Πύργο», όπου περιγράφεται η ζωή στη Θεσσαλονίκη κατά τον δέκατο ένατο και τις αρχές του εικοστού αιώνα.

Τό σπίτι του, σέ μία αριστοκρατική συνοικία του Παρισιού, αποτελεί κέντρο έρευνας για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης. Έδώ βρίσκεται κάθε βιβλίο, έντυπο, καρτποστάλ ή γραμματόσημο που αναφέρεται στη Θεσσαλονίκη και ειδικότερα στους Εβραίους κατοίκους της. Η συλλογή του Έρ. Σαπόρτα θεωρείται ως η πλουσιότερη και πληρέστερη ιδιωτική συλλογή πάνω στο θέμα αυτό.

Ο ίδιος διοργανώνει εκθέσεις φωτογραφιών γύρω από την ιστορία της Θεσσαλονίκης και διδάσκει για τη ζωή και τα ήθη κι έθιμα των Εβραίων της Θεσσαλονίκης. Τον περασμένο Απρίλιο ο Έρ. Σαπόρτα προσκλήθηκε από τό Πανεπιστήμιο της Γρανάδας (Ισπανία), όπου έδωσε διαλέξεις για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης. Θεωρείται ένας από τους πλέον ειδικευμένους μελετητές στον τομέα αυτό. Επίσης, είναι τακτικός όμιλητής σέ εβραϊκά κέντρα και οργανώσεις της Γαλλίας.

Μέχρι πρό 20ετίας, δηλαδή μέχρι τό 65ο έτος της ηλικίας του, ο Έρ. Σαπόρτα ασχολήθηκε μέ τό εμπόριο ύφασμάτων. Από πολύ νωρίτερα, όμως, είχε επιδείξει τά πνευματικά ενδιαφέροντά του, ασχολούμενος τά βράδια μέ τη συλλογή ρητών και παροιμιών στό Λαδίνο. Τό 1958 τό Ίνστιτούτο Άρίας Μοντάνο της Μαδρίτης, εξέδωσε τό βιβλίο Ισπανικών παροιμιών του Σαπόρτα, μέ τίτλο «Reframero Sefaradi». Ακολούθησε ή έκδοση της μελέτης του: «Η Θεσσαλονίκη και οι Έβραίοι Σεφαραδίμ» στά γαλλικά, όπου ο Σαπόρτα εμφανίζεται πλέον και σάν ιστοριογράφος.

Θεσσαλονίκη - Παρίσι

Σέ ηλικία 18 ετών, μετά την αποφοίτησή του από τό Γαλλικό Γυμνάσιο της Θεσσαλονίκης, ο Έρρίκος Σαπόρτα αποφασίζει νά σπουδάσει Ιατρική στό Παρίσι, και μετά νά επιστρέψει στη γενέτειρά του. «Γεννήθηκα», λέει, «σέ πλούσια οικογένεια. Ο πατέρας μου, που ήταν γνωστός έμπορος αλεύρων μέ βοήθησε επί σειρά ετών στίς σπουδές μου και επί ένα διάστημα άσκήθηκα σέ διάφορα νοσοκομεία του Παρισιού. Ήταν ακόμη περίοδος πολέμου και οι περισσότεροι γιατροί είχαν επιστρατευθεί. Για κακή μου τύχη, προσβλήθηκα από βαριά άρρώστια και υποχρεώθηκα νά διακόψω τίς σπουδές μου επί δύο χρόνια. Έπειτα άπ' αυτό, άναγκάστηκα νά διακόψω όριστικά τίς σπουδές μου της Ιατρικής».

Μέ τη βοήθεια ενός συγγενούς ο Έρ. Σαπόρτα άνοιξε δικό του κατάστημα, τό όποιο άναπτύχθηκε σέ έπιτυχή επιχείρηση. Έτσι, παραιτείται από την άρχική του σκέψη νά επιστρέψει στη Θεσσαλονίκη. Μετά τη μεγάλη πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης του 1917, κατά την όποια καταστράφη-

κε τό μεγαλύτερο τμήμα της πόλεως, ή οικογένεια του Σαπόρτα αποφασίζει νά έγκατασταθεί στό Παρίσι.

«Έν άντιθέσει μέ πολλούς άλλους Σεφαραδίμ», τονίζει ο Έρ. Σαπόρτα, «ή οικογένειά μου ποτέ δέν θέλησε νά άπαρνηθεί την Ισπανική ύπηκοότητά της. Αύτή την παράδοση τη συνεχίζω μέχρι σήμερα. Έξαιτίας αυτού του γεγονότος, διασώθηκα κατά την περίοδο του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου». Την περίοδο του πολέμου έγκαταστάθηκε μέ την οικογένειά του στην Ισπανία και επέστρεψε στό Παρίσι μετά τη λήξη του πολέμου.

Όρες άτέλειωτες μπορεί νά περάσει κανένας στό σπίτι του Έρ. Σαπόρτα, έπεξεργαζόμενος την τεράστια συλλογή στοιχείων που διαθέτει γύρω από τη Θεσσαλονίκη. Μεταξύ των άλλων διαθέτει και μία σειρά από 800 κάρτ ποστάλ που άπεικονίζουν την πρό της πυρκαγιάς του 1917 Θεσσαλονίκη. Οι δέ άφηγήσεις του για τη Θεσσαλονίκη δέν έχουν τέλος.

Ο Έρ. Σαπόρτα είναι έπίτιμος πρόεδρος του Ίδρυματος «Βίδας Λάργας», ενός Κέντρου άφιερωμένου στη διάσωση και τη διάδοση της παλιάς «σπανιόλικης» πολιτιστικής παράδοσης.

(περιοδ. «Μπαμαραχά», Σεπτέμβριος 1983).

ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ — ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ ΤΗΣ ΝΑΖΙΣΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ

BONNH: Κυκλοφόρησε πρόσφατα στη Γερμανία από τον εκδοτικό όίκο C.F. Mueller της Χαϊδελβέργης, ένα βιβλίο - ντοκουμέντο μέ όλες τίς ειδικές άντι-εβραϊκές νομοθεσίες που θέσπισαν οι Ναζί. Συγγραφέας του βιβλίου είναι ο Δρ. Joseph Walk, διευθυντής του Ίνστιτούτου Leo Baeck της Ίερουσαλήμ.

Σέ ειδική τελετή στη Γερμανία πρωτεύουσα παραδόθηκε ένα άντίτυπο του βιβλίου, που τίτλοφορείται: «Das Sonderrecht fuer die Juden im NS-Staat» στον Δυτικογερμανό Ύπουργό της Δικαιοσύνης κ. Juergen Schmude.

Κατά την τελετή, ο γερμανικής καταγωγής συγγραφέας του βιβλίου, τόνισε ότι τό έργο αυτό αποτελεί την πρώτη ολοκληρωμένη άρχαιοεθική άντιμετώπιση του θέματος, μέσα άπό τό όποιον άποδεικνύεται ο μεγάλος αριθμός των Γερμανών πολιτών οι όποιοι γνώριζαν την έκταση του διωγμού των Έβραίων.

Ο πρώην Άμερικανός άντισαγγελέας του Δικαστηρίου της Νυρεμβέργης, Δρ. R.M.W. Kempner, έγραψε την εισαγωγή του βιβλίου και ο Δρ. Adalbert Rueckerl, διευθυντής της Κεντρικής Ύπηρεσίας για την Έρευνα των Ναζιστικών Έγκλημάτων, από τό Ludwigsburg, έγραψε τον επίλογο. Στόν πρόλογο του βιβλίου, ο Ύπουργός της Δικαιοσύνης κ. J. Schmude, τονίζει ότι οι διακρίσεις, οι δυσφημίσεις και οι διωγμοί των Ισραηλιτών συμπολιτών μας, συμπεριλαμβανόμενης και της έκτοπίσεώς τους, δέν έγένοντο κρυφά «άλλά τελείως φανερά, δημόσια, μέ την έφαρμογή νόμων, κανονισμών, θεσπισμάτων και διατάξεων, καθώς και μέ τη μορφή δικαστικών αποφάσεων».

Είναι άνησυχητικό, συνεπώς, νά υπάρχουν σήμερα άτομα που θά μετατρέπονται και πάλι σέ ένεργά Ναζιστικά και άντισemitικά στοιχεία. Τό βιβλίο, τόνισε κατά την τελετή, αποτελεί την πλήρη στοιχειοθέτηση «μιάς κατάφορης και σαφούς άδικίας».

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΖΙΣΚΑΡ ΛΥΠΑΤΑΙ...

Ο πρώην πρόεδρος της Γαλλίας κ. Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Εσταίν, σέ πρόσφατη τηλεοπτική συνέντευξή του, είπε ότι λυπάται που δεν επισκέφθηκε τη Συναγωγή της οδού Κοπερνίκ στο Παρίσι, μετά την τρομοκρατική επίθεση που υπέστη, κατά τη διάρκεια της θητείας του.

Ως γνωστόν κατά την επίθεση εκείνη σκοτώθηκαν τέσσερα άτομα και 12 τραυματίστηκαν.

Ο πρώην Πρόεδρος, που είχε επικρίνει δριμύτατα την επίθεση κατά της Συναγωγής, δήλωσε ότι εκείνο στο οποίο απέβλεπε να τονίσει με τη στάση του ήταν ότι, η Εβραϊκή κοινότητα έτύγχανε της ίδιας ακριβώς μεταχειρήσεως με όλες τις λοιπές κοινότητες της χώρας.

«Σήμερα», συνέχισε, «άναγνωρίζω ότι ήταν λάθος που δεν επισκέφθηκα τη Συναγωγή της οδού Κοπερνίκ άμεσα μετά την επίθεση».

Ο κ. Ζισκάρ ντ' Εσταίν ανέφερε επίσης ότι προγραμματίζει να επισκεφθεί το Ισραήλ στα τέλη του Δεκεμβρίου.

(«Νιούς Σέρβις» — 12.10.1983)

ΠΕΘΑΝΕ Ο ΔΡ. ΕΡΜΠΕΡΤ ΒΑΪΧΜΑΝ

Ο δρ. Έρμπερτ Βάιχμαν που πέθανε πρόσφατα στη Γερμανία σε ηλικία 87 ετών, ήταν ένας θρησκευόμενος Έβραίος και επιφανής δικαστικός, ο οποίος ανήλθε στα ανώτερα αξιώματα της Δυτικογερμανικής διοικήσεως. Για ένα μικρό χρονικό διάστημα, μάλιστα, κατά τα έτη 1968-69 χρημάτισε προσωρινός Πρόεδρος της Όμοσπονδιακής Γερμανικής Δημοκρατίας, μετά την παραίτηση του άλλοτε Προέδρου κ. Λούμπχε.

Ο δρ. Βάιχμαν διετέλεσε επί σειρά ετών μέλος του 'Ανωτάτου Δικαστηρίου της Δυτικής Γερμανίας. Όταν ο Χίτλερ ανήλθε στην εξουσία, διέφυγε αρχικά στη Γαλλία, κατόπιν πήγε στην Ισπανία και, τελικά, κατόρθωσε να φθάσει στις 'Ηνωμένες Πολιτείες όπου κατέλαβε ακαδημαϊκή έδρα.

Τό 1948, μετά από πρόσκληση του τότε δημάρχου του Άμβουργου κ. Μάξ Μπρόυερ, ο δρ. Βάιχμαν επέστρεψε στη Γερμανία και συνεργάστηκε με τη σοσιαλδημοκρατική διοίκηση της πόλεως, της οποίας αργότερα εξελέγη δήμαρχος. Αργότερα, εξελέγη πρόεδρος του τοπικού κοινοβουλίου και, τελικά, εξελέγη πρόεδρος της Όμοσπονδιακής Γερμανικής Βουλής.

Ο δρ. Βάιχμαν είχε βαθύτατη συναίσθηση της τραγωδίας του Όλοκαυτώματος και ήταν πάντοτε περήφανος για την Εβραϊκή του ταυτότητα, κάτι που ποτέ δεν παρέλειπε να τονίζει. Επί μία δεκαετία και πλέον διετέλεσε μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Βιβλιοθήκης Βίνερ στο Λονδίνο, ενός ιδρύματος που ειδικεύεται στη μελέτη και την καταπολέμηση του Ναζισμού και του Αντισημιτισμού.

(«Νιούς Σέρβις» — 12.10.1983)

ΓΑΛΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΓΙΑ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

Τα Γαλλικά Ταχυδρομεία κυκλοφόρησαν δύο γραμματόσημα αφιερωμένα σε Έβραίους της Γαλλίας:

Στον **Pierre Mendès France** (πρώην Πρωθυπουργό) και στην **Renée Lévy** (ήρωίδα της Αντίστασεως, η οποία απέφυγε το θάνατο από τους Ναζί την 31η Αυγούστου 1943).

ΤΟ Κ.Ι.Σ. ΣΤΟΝ ΕΟΡΤΑΣΜΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΣ

Τό Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Έλλάδος κατέθεσε δι' αντιπροσωπείας του στεφάνι στο Γοργοπόταμο προς τιμή της Έθνικής Αντιστάσεως.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ-ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΟΚ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΑ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ο πρωθυπουργός κ. Άνδρέας Παπανδρέου συναντήθηκε την Παρασκευή 16 Δεκεμβρίου 1983 με αντιπροσωπεία των Χωρών-Μελών της ΕΟΚ του Παγκοσμίου Εβραϊκού Συνεδρίου, αποτελούμενη από τους: Γερουσιαστή κ. DREYFUS SCHMIDT (Γαλλία) κ. WERNER NACHMAN (Γερμανική Όμοσπονδιακή Δημοκρατία) κ. MARTIN SAVITT (Άγγλία) κ. Ίωσηφ Λόβιγγερ (Έλλάς) κ. SERGE CWAJGENBAUM (Διευθυντή Εύρώπης του Π.Ε.Σ.).

Η συνάντηση διήρκεσε μία ώρα και υπήρξε φιλική και ειλικρινής.

Ο κ. Παπανδρέου επανεβεβαίωσε ότι οι Έλληνες Έβραίοι είναι αναπόσπαστο τμήμα του Έλληνικού Λαού και ότι η Κυβέρνησή του είναι αποφασισμένη να λάβει οποιοδήποτε απαραίτητο μέτρο για την αντιμετώπιση κάθε απόπειρας αντισημιτισμού. Ο κ. Πρωθυπουργός επανεβεβαίωσε με χαρά την πρόσκληση που του απηύθυνε ο κ. Λόβιγγερ (Πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Έλλάδος), για να παραστεί στο μνημόσυνο της 29ης Απριλίου 1984 για την 40η επέτειο της Ημέρας Μνήμης των Ελλήνων Έβραίων — θυμάτων του Όλοκαυτώματος. Τό μνημόσυνο αυτό τελείται για να υπενθυμίζει ότι τό 86% των Ελλήνων Ισραηλιτών εξοντώθηκε από τους Ναζί.

Στή διάρκεια της συζητήσεως ο κ. Πρωθυπουργός υπενθύμισε στην αντιπροσωπεία την άποτυχία της Συναντήσεως Κορυφής της Ε.Ο.Κ., για την επίλυση της εσωτερικής της οικονομικής κρίσεως. Υπενθύμισε επίσης στην αντιπροσωπεία τη θέση της Κυβερνήσεώς του όσον αφορά την Μέση Ανατολή. Τόνισε με σαφήνεια, ότι επιθυμεί τη βελτίωση των σχέσεων με τό Κράτος του Ισραήλ και τέλος επανεβεβαίωσε τό δικαίωμα του Ισραήλ να ζει σε ασφαλή και ανεγνωρισμένα σύνορα.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωής είναι ή Τορά...
(Παροιμ. 3:18)